

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D. P. 13.

Coll. No. 466.

Title Āgādhya Ācāra-mātṛakā
vibh.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 466 Subject : Dharma śāstra

Title : Ācāradīpa Ācāra-mātṛukā vidhi

Author : Bhaṭṭa Nāmadēva Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 11.4" by 3.4" Extent : 3 to 48 foll

Language : Sanskrit Script : Devanāgarī

Remarks : begins abruptly.

[illegible]

हवर्गनलमया॥सर्ववदिविप्रसृकासौतिपुंतिदक्षिणे॥२४॥तिथोत्रावमनविधिः॥अथदंतधवनविधिः॥मुखेपुंतिनिष्ठानवस्यप्रयतो
 नरः॥नदाईकाष्टंक्रंवाभज्यादंतधवनं॥कटकोटि॥गुलमवृणो॥कनिष्ठिकायवमूलंपर्वोद्वक्तुर्वकं॥२५॥सुखंतगत॥ने
 ब्रुवाहताशकदावालाडवंपकाः॥वदशीतुमास्त्रानपेक्षादंतधवनं॥२६॥मोतागंवाधलंदंतलक्ष्मी॥सजोद्वक्त्रिका॥कमावतत्फलं॥प्राक्तं
 मेदंतधवनं॥२७॥गर्गाः॥दशांशुलंविप्राणांक्षत्रियाणांनवांशुलं॥२८॥अथानुवेष्टानांश्रुजाणांसप्तसंमितं॥२९॥वचुरंशुलमानेनुनाराणांदंतध
 वनं॥विष्णुः॥सुहृन्नुदीनदंतस्यसमदंतस्यमथमांस्त्रुलंविषमदंतस्यत्रिविधं॥३०॥अथपिप्रववंश्रुत्कमाकावात्रिनिर्हृषितं॥३१॥अथ
 सुपविष्टस्यस्यदागपातानरः॥३२॥गर्गाः॥प्राक्श्रुवक्षतिमौख्यंनाराणांप्रववाक्षिणानतथाकष्टंश्रुमनपराजयः॥३३॥नुत्तराणांवाचा
 क्षीणापरिजिनस्यवा॥अत्राद्यायाः॥बृहध॥सामाराज्यायमागमतु॥साममुखंप्रमाद्वीतजरासावममेनवा॥३४॥आयुर्वलंयशोवर्षः॥पञ्चा
 निवा॥वसिष्ठज्जांवाभं॥ववात्राघदिवनस्याता॥३५॥दंतधवनमंत्रिः॥विष्णुः॥प्रक्षाल्योदक्षुबोदोदंतधवनमुज्ज्वलं॥पतितनिष्ठुरेवस्य
 तोजंप्राप्तायनीमिता॥३६॥अनावदंतकाष्ठस्यनिषिद्धदिवसेषु॥अणंदादनागं॥दूषेर्विद्वदंतधवनं॥३७॥अथउदंश्रुमोदवांश्रुमिमांसंक्रमे

हुवा॥नदायुवनवस्यावनकुर्यादंतधवनं॥३८॥बृहमनुः॥नानिर्गारकश्चेवरविः॥शुक्रसंयैववा॥दंतनांकाष्ठसंयोगादहत्यासप्तमेकल॥३९॥
 यमः॥आहृज्जनादिनेविविवादिजा॥संक्षिप्तं॥वतविवापवा॥मवनकुर्यादंतधवनं॥४०॥आय्यामः॥अथयंश्रुतरुद्धायतदायदंतधवनं॥
 आहृयज्जवनियमावनाद्याव्याधितर्हका॥४१॥मरीचिः॥नाद्यादजीलीवमधुकासश्वासजरादिताः॥वृष्णास्पृशकहनेत्रशिरुकर्तासंयान
 ततु॥४२॥हृदयाज्जवरक्यः॥४३॥कालाक्षपाषाणोः॥नखिरं॥उलिमिषया॥शुक्रावानामिकां॥उष्टोनकुर्यादंतधवनं॥४४॥पेवीनमिः॥हृद
 पत्तदकेनां॥गुल्गदंतोधावयस्यादग्निनीवर्जं॥४५॥वराहः॥अज्ञातहर्वाग्निनदंतकाष्ठान्यद्यान्नपत्रिष्वसमंविता॥नियुग्मपत्राग्निपातित
 निनवाहृष्टकाग्निविनाचवानि॥४६॥यमः॥मध्यमः॥ज्ञानवेलायां॥यान्नदंतधवनं॥निराज्ञास्यमहंतिदवताः॥पितृभिः॥मद॥४७॥इतिदंतध
 वनविधिः॥अथयज्ञोपवीतविधिः॥मनुः॥कर्पासमुपवीतंस्यात्तविप्रम्योद्वृत्तं॥स्त्रानेपवित्रेसंख्यावसानवर्त्तुलीपुततु॥४८॥विहृद्वृ
 दंतकायंतं॥वृषमाधृतं॥विहृतां॥वापवीतं॥स्यात्तस्मिन्कोयंथिरुयाता॥४९॥सावित्र्यातविहृत्कुर्यात्तनवस्तुत्रुतमवतु॥विनिष्ठिन्नमधेयातं
 र्कानिमित्तपुरंसेतु॥ईकारथाग्निनामोमोवासामः॥पितृप्रापती॥वायुः॥सूर्यः॥सर्वादवारत्या॥इसंउदेवता॥विहृतिंमधेयातमनधमयेहंत

वयं तावत्तदा विनायवशुक्लानिर्मितमुद्रजेतायज्ञोपवीतमिति मंत्रः। मन्नाहर्धर्मधोनाते संनधार्ये कदाचन। दृष्टव्यं यो यनात्या वधतं यद्वि-
 दि। पा। यज्ञोपवीतादकार्याप्राप्तस्मात्तव कर्मणि। वञ्चनात्तद्वती यन्त्रे एकं वषथमाश्रमा। धारय निद्याप्राप्तानि आशुका मावहूय पिबुका
 णि एकं म्यातुमहमेव द्वितीयके। ॥ उपवीतमलंकारं सजं करकमेव। उपानादो वव। सश्वधतमान्ये न्नधारयत्। ॥ मखलामन्त्रिनंदं दुं उपवीतं क-
 मडुं। अशुषास्पविनष्टानिधवा राद्या निमंत्रतः। ॥ इति याज्ञापवीतविधिः। अथ धर्मविधिः। काद्याय नः। ॥ मासननस्य वास्यातम्या-
 मयः स्मृतः। अयातम्यासादनीं अनियाक्त्याः पुनः पुनः। ॥ श्रवोदाश्रमविर्वाविप्रः श्रवोत्तराश्रमः। उकाराणामेव। सहादवकुवा-
 णेति। ॥ सप्रपवाः श्रवोदाश्रमसिलहवनद्वन्वाः। अछिन्नाश्रमश्रुकाया प्रादवायाः प्रमाणातः। कृतफरतिविद्वयासे शुश्रादं समावरा-
 वधर्ममभा विरेविनासादाय न्नः परमशुनिमर्गजः। नुदः सर्वोणिपापानि नवधुषिकाराममा। ॥ सुमंत्रुः। कुभाः कथायवाहवो उमीरायः। कु-
 रा। ॥ माधवावीहाया पुंजादवादर्जाः सवत्त्वजाः। ॥ ससूलायो विरागीतो ज्ञेशो। दोद्विणा कस। ॥ संधावेवतथा। ॥ विविचुया सर्वकर्मसु। ॥
 त्सीतः। ॥ मनेदाने ज्ञापाहामधाध्माय पिटपणे। ॥ पवित्रं कुकारहवा। सोवर्माजतं ववा। ॥ वडुर्निर्दंत विदालेः पवित्रं वाह्मणस्य उ। ॥ एकं कं

नी

पायत्रं पुर्वर्तवर्तयथाकमा। ॥ पा। रावः। ब्रह्मयज्ञे जगदेव ब्रह्मं विविधीयते। ॥ तो जनेवर्तुलः प्रोक्त एवं धर्ममिदीयते। ॥ १०॥ विष्णोः कृतं कुं-
 विद्वया संनिजायत। ॥ ब्रह्मयंथिः सविज्ञेयः सदात्मो ज्योतिर्कर्मसु। ॥ ११॥ मृत्पर्वणि कुर्वाणा मदद्यादयः। ॥ मध्यपर्वणि कुर्वाणः।
 पुनर्योगविष्णुजातः। ॥ १२॥ धनामिकायपर्वं पवित्रं विष्णुया सदा। अथपर्वं दत्तं वकाम्य उपविष्यं सपवित्रे। ॥ दधनं कुं यो दावमनं वि-
 दिष्टं तय वित्रं म्याहुका छिष्टं विवर्जयतु। ॥ १३॥ कुं रापुतं पिबन्नायं कुं रापुतमुपस्थितान् कुं रासा निरुतं स्तायं सा सपानं दमेदिना-
 कुं रासुलवासद्वन्वा कुं रासमथ जनाद्वनः। ॥ कुं रायं करं श्वेव कुं रां ससमाह्वयारयतु। ॥ १४॥ मा। वमधेयं यत्र दर्जा ब्रह्मसु। ॥ उवेदिह तः पति-
 नो विज्ञानी याद्यथाकायसथा कुं राः। ॥ १५॥ अहतागर्हितादर्जा यवा। ॥ न्याहृदिता नखेः। ॥ मार्यजा अग्निदक्षः। ॥ कुं रा न्यासनवर्जायतु। ॥ १६॥
 २३ तः। ॥ शमिकुं रां अहृणादिश्रुत्रियः श्रुयमादतु। ॥ श्रुदानीति कयकीतिः कर्म कुं र्वं ब्रजत्यधः। ॥ १७॥ इति धर्मविधिः। अथ प्रतावविधिः। ॥
 यायनः। ॥ उंकारस्य कविर्ब्रह्मा परमात्मा वादवता। ॥ गायत्री वरावहं सानियागो सर्वकर्मसु। ॥ १८॥ याज्ञस्त्वयः। ॥ अकारं वाष्पकारं वमकारं वषज-
 र्वं दयद्वयं यद्वर्तुलः पुरितीति वा। ॥ १९॥ प्रतावाद्याश्रयो वदाः प्रतावाद्यं वरावरं। ॥ वाष्पयं प्रतावं सर्वं तस्मात्प्रणवमन्यासतु। ॥ २०॥ अकारपथमा

मतिनिर्मलास्वर्गमायांतिमंतःपुष्कतिनोयथा॥२॥मानसवाविकपापविषयं। कायिके मद्यापयश्चित्रवतात्। यदज्ञाकुरुते पापं कर्म। मानसागिरा।
 विकालसंधाकरणात्तथाप्यायामेवोपोदति॥अबुद्धिबाल्यपापविषयंवेतत्॥३॥इतिशाखायामविधिः॥अथशास्त्रमानविधिः॥योगी॥प्रातर्मध्य
 म्याः। ज्ञानवानप्रस्थदृष्ट्याः। यतश्चिपरां। तार्किकसहस्रवृक्षवारिणः॥३॥आसः॥ज्ञानंउद्विधं। प्रोक्तंमुखागोपापनेदतात्। आसवार। यम
 रणखनः। खड्गिनवेत्॥२॥आखः॥निश्चानिमित्तिकं। कामं। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म।
 क्रियाः। मवीतवती। दाफलायतः। प्रातः। समाचारज्ञानंतबनित्यमितिस्मृतं॥४॥आखः॥अप्रातश्चतुमात्रादेजिपायिद्वनादिशु॥प्रातः। ज्ञानतदर्थं। वि
 त्तमानं। प्रकीर्तितं॥५॥अच्छिद्य। पधाता। दोषानं। निमित्तिकं। स्मृतं। वंडसूर्ये। प्रागादोतये। वृष्टदृष्टतक॥६॥पुष्पमानादिकं। ज्ञानादेवमेविधि
 यदितं। तद्विकामं। सदादिष्टं। नाकामस्ययोजनं॥७॥धर्मक्रियांकर्तुं। कामः। पूर्वज्ञानं। समाचरेत्। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म।
 क्रियाः। मवीतवती। दाफलायतः। प्रातः। समाचारज्ञानंतबनित्यमितिस्मृतं॥४॥आखः॥अप्रातश्चतुमात्रादेजिपायिद्वनादिशु॥प्रातः। ज्ञानतदर्थं। वि
 त्तमानं। प्रकीर्तितं॥५॥अच्छिद्य। पधाता। दोषानं। निमित्तिकं। स्मृतं। वंडसूर्ये। प्रागादोतये। वृष्टदृष्टतक॥६॥पुष्पमानादिकं। ज्ञानादेवमेविधि
 यदितं। तद्विकामं। सदादिष्टं। नाकामस्ययोजनं॥७॥धर्मक्रियांकर्तुं। कामः। पूर्वज्ञानं। समाचरेत्। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म। क्रियां। गंत्य। कर्म।

७॥

अस्ममथाछा। रस्यदेवाकालादिना। कृतः। मवज्ञानादितः। सप्तकेविदिछंति। सूर्य॥१॥योगी॥मावंतौ। मंतथा। मेयं। वायुं। द्युमववा। वा। रणं। मान
 ने। वमपज्ञाना। नवुक्तमात्॥१॥आपादि। शादिनिमोत्रं। दं। रालं। तं। वपा। धिवां। आ। मयंतस्मना। ज्ञानं। वायुं। रजसागवां॥२॥अग्निमातपवर्षादि
 ज्ञानतद्विद्युत्पुण्यावाहणं। वावगादश्चमानसंविष्कवित्तनं॥३॥अवगाहज्ञानमात्रं। जावालिः॥अग्निरक्षं। जवे। ज्ञानं। ज्ञानाशकौ। नुकमिगां॥४॥अ
 पावा। समावापि। मार्जनं। कापिलं। विडु॥५॥अदं। कं। डुराणात्॥६॥पुष्पंकनखलेयश्चप्रयागायश्चपुंदरि। तत्फलं। सकलदेवि। त्विति। ज्ञानं। विधीयते॥७॥
 दृष्टपति॥शनत्रापश्चपदाया। पादि। शायमर्षां। एति। चतुर्ति। कं। दं। ज्ञानं। पुदाहृतं॥८॥विदसरवसुती। प्राप्ते। ज्ञानं। सारस्वतं। स्मृतं॥९॥
 ॥१॥क्रियातवानरायं। नृगाश्चयंत्रयाविना। मलयाणादनफलं। ज्ञानं। यादृक्किं। नुतत्॥१०॥ज्ञानं। यथो। दिष्टं। मंत्रज्ञानाक्रमेण॥११॥क
 त्वादसा। मथा। अर्वत्रुल्यफलं। स्मृतं॥१२॥जावालिः॥सततं। प्रातस्तु। यदंतकावनवर्षकां। आवा। रडुषसि। ज्ञानं। तर्प्या। रिटदेवताः॥१३॥वसिष्ठः॥
 अत्यतमलिनः। कात्यानवच्छिद्रसमन्वितः। सवत्येवदिवा। रात्रौ। प्रातः। ज्ञानं। विद्याधनं॥१४॥अज्ञानाद्यदि। वामोहा। रात्रौ। यतुः। दंतं। हतं॥१५॥प्रातः। ज्ञा
 नं। नतसर्वं। मयंतिदि। ज्ञातयः॥१६॥नादशाकनव। श्रपा। मया। कौपीनयादृतं॥१७॥नान्यदी। यननाई। एनस्य। यायं। धितेतदा॥१८॥मध्यातिथिः॥१९॥

एकैनासमासायाद्यान्यामनियमस्तथावदुक्तिः प्रतिषेधः स्यात्कृतं फलमनामिति ॥ २३ ॥ न जलं नाडयेत्यश्वानजले तुमलं त्यजतु ॥ मलं प्रक्षालयेत् ॥
 रततः स्नानं वमाचरेत् ॥ २४ ॥ जाबालिः ॥ सोतमोतिमुखा मज्जेद्यवापः प्रवदं यवि ॥ स्नावारप्रवमावंधुआदियातिमुखसंस्था ॥ २५ ॥ वमिष्ठः ॥
 स्नातः सक्षेपतः स्नानं शौचार्थं उतदिष्यति ॥ मंत्रेषु विधिनिष्ठाद्यं मध्यं कुरु सविभ्रं ॥ २६ ॥ तत्र मद्यादिक्रमो विवर्गा ॥ स्मृत्यंतरं ॥ निषिध्यतीरं कु
 र्यात्पिबुलीनिहृवीत्रगयातिमृदं न्यासञ्च ॥ प्रक्षाल्य पादौ मसुरं च कंठयज्ञोपवीतं वज्रं लंपिवेत् ॥ करान्याधाय दूर्वां छिद्येधविधिस्तथा
 एवामत्र यं कुर्यात्कालज्ञानं यथाविधि ॥ तद्यथा ॥ अथेत्यादि कृत्वा शेषपापहरार्थं वासुदेव प्रीत्यर्थं स्नातमानमदं करिष्यामृत्तिकां त्रिविक्र
 तां तापानिकेनालपायतु ॥ त्रिः कृत्वा दक्षिणे दक्षे स्थानान्यतः पुनः कृत्वा ॥ ललाटं मंसो हृत्पृष्ठं मुदं वज्रं कें ॥ तता वामकतंगे वनस्पत्
 रं ध्यात्वा दक्षिणे दक्षिणादि ॥ शौचं वराणां वशिष्ठः ॥ द्वितीयं नागं न करो कटी वस्त्रं रुजं ध्यायाः ॥ मृदं च तृतीयं नागं न करो वपरिमाणं यत् ॥ प्र
 येता ॥ धर्मं विद्विषां दक्षं नाधः शौचं नियोजयत् ॥ तथेव वामदक्षं वनाजे रुद्रं नियोजयेत् ॥ इति तृतीयं स्नातमानं कृत्वा वमज्जलं विज्ञेता ॥ नमो
 नागयणाय तिस्रवारं जपन् वज्रं तानातिमात्रं जलं स्निवा केशां कृत्वा द्विधा द्विजः ॥ निरुं च कर्णौ नाशाय त्रिः कृत्वा मज्जनं चरेत् ॥ द्विरागम्य

तिष्ठेत्कुरुयादं शङ्खो गताश्च शृङ्खलाश्च आयंगोः सक्तौ नोर्वर्तयेत् ॥ शृङ्खलायेति मंत्रेणाविदध्यादधमर्षं तां ॥ जपेद्वा दशवारं तु महापाप
 मनुजाय ॥ शृङ्खलायेति मंत्रं स्पृक्ष्विषोदयं शुद्धिः ॥ गायत्रीवरुणो देवो अथ मर्षं एकमेति ॥ अथ मर्षं तां किर्याया धृतपापः समाहितः ततो
 मज्जवारान्त्री न तत्र स्पर्शमाचारः ॥ दक्षः ॥ नित्यं नेति तिकं कामं त्रिविधं स्नानं मुख्यं ते ॥ तर्पणं तु न वेत्त च अंगवैरो पपद्यते ॥ २७ ॥ व्यासः ॥
 स्नाने विवृत्तं सर्वत्र तर्पणं देवताः पिबुन् ॥ नित्ये कामे विज्ञेयं तत्स्वच्छं र्यात्स्वयं नतः ॥ २८ ॥ श्राता ततपः ॥ तर्पणं तु ततः कुर्यात्स्वयं स्नातको
 द्विजः ॥ देवेभ्यश्च मनुष्येभ्यः पितृभ्यश्च यथाक्रमं ॥ २९ ॥ कात्यायनः ॥ श्रायां यथेच्छं ररातपार्तः पयः पिपासुः कुविता लमन्ता ॥ बालो जनिवीज
 ननीव बालो योषितुमो संभु रुधं योषा तथा सर्वाणि नूतानि स्नावराणि वराणि वा विप्रो दुदकमिच्छंति श्वो न्कदयुवदिसा ॥ ३० ॥ पाशकः ॥
 सद्येन योपवीतेन देवानां तर्पणं स्मृतं ॥ पितृणामपमद्येन मनुष्याणां ॥ त्रिवीतिना ॥ ३१ ॥ मत्तपा ॥ देवपितृमनुष्यादींश्च श्राव्या विधिनोदिता ॥
 एकैको जलिना सर्वांश्च मत्तपातनवाचयेत् ॥ ३२ ॥ योगी ॥ अनामिका धृतं देवं तर्जनीं राप्यमेव च ॥ कनिष्ठिका धृतं वज्रं तनूवीजं वेदिजं ॥ ३३ ॥
 श्राता तपः ॥ ३४ ॥ क्रिकृदासनं कर्तव्यं पितृ तर्पणं ॥ मणिकां वनदं नृवानश्रुत्येन कदम्बना ॥ ३५ ॥ दक्षः ॥ अथ शृङ्खलायेति मंत्रेणाविदध्यादधमर्षं तां ॥ जपेद्वा दशवारं तु महापाप

स्तुतयोः ॥ इत्युक्त्वा श्रद्धा नश्य संवेरति स्तुतयं येत् ॥ १५ ॥ पितृ तर्पणं कर्ममाह ॥ सद्य उत पितृ तः प्रयुज्यं दद्यात् ॥ मातृ तः सदनंतरं ॥ ततो
 मातामहानां वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ १६ ॥ सत्यतया ॥ पितृणां तर्पणं पूर्वमात्राणां तदनंतरं ॥ तातामातामहानां वपि दद्यात् ॥ सत्यतया ॥ १७ ॥
 रात्रिः ॥ पित्रादीन् वपि दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ १८ ॥ द्यासः ॥ पितृ पितामहानां वमात्रे दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वतः
 लं ॥ पितामहानां दद्यात् ॥ मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ १९ ॥ इत्याद्यानकवर्षा लावनया पित्राद्यनंतरं मेवमाह तर्पणं ॥ ततो मातामहानां वतः
 स्मृत्यंतरा ॥ २० ॥ अंतर्मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ २१ ॥ यः प्रयुज्यति तर्पणं पितृ दानं धनं रक्षं स उगच्छति ॥ २२ ॥ शंभुः ॥
 वैष्णवेनाज्ञातानां कुर्यात् ॥ इदं कर्तव्यं ॥ सुहृदं बंधुबन्धुनां ततः ॥ कुर्यात् ॥ तर्पणं ॥ २३ ॥ यागी ॥ मातुलां मातृश्वशुरं मातुलां पितृश्वशुरं ॥ इदं कर्तव्यं
 सुहृदं बंधुबन्धुनां कुर्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ २४ ॥ नामनिष्कृष्टं ॥ सुहृदं बंधुबन्धुनां कुर्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ २५ ॥
 तेनैव विष्णुश्च स्यात् ॥ सांते श्रद्धा जन्मनः ॥ २६ ॥ यागी ॥ वत्सर्पणं पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ २७ ॥
 ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ २८ ॥ काष्ठीजिनिः ॥ २९ ॥ दत्तानां पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ ३० ॥

सद्य उत पितृ तः प्रयुज्यं दद्यात् ॥ मातृ तः सदनंतरं ॥ ततो मातामहानां वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ ३१ ॥ सत्यतया ॥ पितृणां तर्पणं पूर्वमात्राणां तदनंतरं ॥ तातामातामहानां वपि दद्यात् ॥ सत्यतया ॥ ३२ ॥
 रात्रिः ॥ पित्रादीन् वपि दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ३३ ॥ द्यासः ॥ पितृ पितामहानां वमात्रे दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वतः
 लं ॥ पितामहानां दद्यात् ॥ मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ३४ ॥ इत्याद्यानकवर्षा लावनया पित्राद्यनंतरं मेवमाह तर्पणं ॥ ततो मातामहानां वतः
 स्मृत्यंतरा ॥ ३५ ॥ अंतर्मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ३६ ॥ यः प्रयुज्यति तर्पणं पितृ दानं धनं रक्षं स उगच्छति ॥ ३७ ॥ शंभुः ॥
 वैष्णवेनाज्ञातानां कुर्यात् ॥ इदं कर्तव्यं ॥ सुहृदं बंधुबन्धुनां ततः ॥ कुर्यात् ॥ तर्पणं ॥ ३८ ॥ यागी ॥ मातुलां मातृश्वशुरं मातुलां पितृश्वशुरं ॥ इदं कर्तव्यं
 सुहृदं बंधुबन्धुनां कुर्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ३९ ॥ नामनिष्कृष्टं ॥ सुहृदं बंधुबन्धुनां कुर्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ४० ॥
 तेनैव विष्णुश्च स्यात् ॥ सांते श्रद्धा जन्मनः ॥ ४१ ॥ यागी ॥ वत्सर्पणं पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ ४२ ॥
 ततो मातामहानां वकर्म पितृ तर्पणं ॥ ४३ ॥ काष्ठीजिनिः ॥ ४४ ॥ दत्तानां पितृ तर्पणं पुत्राणां पितृ तर्पणं ॥ ४५ ॥

कर्कटादोरजोदुष्टागोमतीवासरत्रयं वंदनागासतीसिंधुः सरयुर्नर्मदातथा ॥ १६ ॥ उपाकर्मणि नो भवेत्तस्मान्नैतद्येव वा वंदनं सूर्यं च देववरजो दे
 शान विधात ॥ १७ ॥ धनुः मद्स्वात्पाद्ये तु गतिर्यासां न विद्यते ॥ न तानदीराववह्य मर्त्तास्तपरिस्मिता ॥ १८ ॥ धनुः शत्रु कर्तः प्रयाप्यतीद के शाने
 वर्जनीयं हि जातिभिः ॥ तथारजकतीर्थं वंदनादहमेन वर्जयेत् ॥ १९ ॥ आगी ॥ पवित्रफलदानद्यायाः क्ताश्चिदममुदगापममुदगापममुदगापममुदगापम
 मासमसमरितां पतिः ॥ २० ॥ मरीचिः ॥ नृमिस्त्रुतं वापिशीतमुत्समथापि वा ॥ गोपयः पुनात्याश्च पापमासमरितां पतिः ॥ २१ ॥ विभिः सारस्वतं नाथ
 मय्यहं ननु याचने ॥ सद्यः पुनातिगां मय्यहं नादवनार्मदे ॥ २२ ॥ आगंगादिनदीधानं नमः ॥ वेत्तुपुराणा ॥ अथ कस्य नाय इत्येतानामप्यथ
 नाशनी ॥ सप्तधामभारतसिगोदावरिनमो कृताः ॥ २३ ॥ इदं जन्म मि पूर्वस्मिं यन्मया सुकृतं कृतं ॥ तसर्वं प्रयत्नामकारादवगिनो कृतं ॥ २४ ॥
 गोदावरिनमकारः ॥ पुनरात्ता ॥ विष्णुपाशयसं चूतं गोपात्रिपथगामिनि ॥ धर्मं चूति विख्याता पापं मदरजाद्रवी ॥ २५ ॥ अथ कस्य नाय इत्येतानामप्यथ
 माराजामखरी ॥ अष्टातनां बुनाद विनागीर बिभुनीदि सां ॥ २६ ॥ इति ज्ञानमंत्रः ॥ करताय सरानीरसरिष्ठे हेति विज्ञाते ॥ आत्मावयमि पांडापा
 पपेष्टरकरोद्भवे ॥ २७ ॥ करताया ज्ञानमंत्रः ॥ आदियजुस्तदविविध्यामित्रमुनेश्वरा ॥ कवीकनार्य सत्यापपापं मदरकोमिकिः ॥ २८ ॥ कोशिकी

मंत्रः ॥ अथ गंगासागरज्ञानमंत्रः ॥ चंद्रवसरितां नाथ चंद्रविसरितां वरे ॥ कुतयोः संगमे प्रावाशं वामिडुरितानिवे ॥ अथ लोहित्यममुदज्ञानमंत्रः ॥
 पुनः पुनः मदानागसंततः ॥ कुलवर्द्धना अमाघगर्भं संचूतपापं लोहित्यमादर ॥ २९ ॥ सागरज्ञानमंत्रः ॥ अग्निश्च तेजो मृदया वादत्वारतो धावि
 मोत्सुतस्य नातिः ॥ एतत्तु बुवन्पांडवस्य वाक्यं तावगादतपति नदीनां ॥ ३० ॥ आजन्म ज्ञातसादसं यथापि कुरुत कविता ॥ पुनः पुनः सर्वपा
 पयः प्रावि वलवपां तमि ॥ ३१ ॥ ज्ञानमंत्रः ॥ मरुपुत्राणां ॥ आद्यनमः ॥ पुण्ड्रालनमः ॥ सागरगामिनि ॥ नर्मदे पापनिर्मनेनामाद विवरानना
 ॥ ३२ ॥ नमास्तु च गंगामिदमवितेनामा ॥ कृते शंकरदेहनिचिते ॥ नमो कृतधर्मचूतं वराननमो कृतपुण्यपवित्रयावने ॥ ३३ ॥ इति नर्मदा
 ज्ञानमंत्रः ॥ जाबालिः ॥ अथ च सागरोत्तमो नमः ॥ एव्यो कदानना ॥ अथ च मेदवारणसमुद्रं पर्वणि स्पुशेत् ॥ ३४ ॥ विवेकस्तव तु देवपाय
 मया विवसेन्निष्ठा सन ॥ प्रतज्जमायाति गंगायां व विष्ठापत ॥ ३५ ॥ शिवाल्यसमीपं खंता ये पुण्यतमं स्रुतं ॥ शिवगंगाति तस्योक्तं तत्र ज्ञानं न
 ह्यफलं ॥ ३६ ॥ आगी ॥ नद्यानां निपुण निवडागमधमानिवा ॥ वापीरूपजघन्यानि गृहे प्रत्यवरातिव ॥ ३७ ॥ इति नदीज्ञान विवरणं ॥ ३८ ॥ वा
 ॥ पुनः पुनः मदानागसंततः ॥ कुलवर्द्धना अमाघगर्भं संचूतपापं लोहित्यमादर ॥ ३९ ॥ सागरज्ञानमंत्रः ॥ अग्निश्च तेजो मृदया वादत्वारतो धावि

॥ अत्रानेदेववातामोसरितां सरमांतथा ॥ उदयवचुरः पिंडानुपारवेधानमावेता ॥ ३५ ॥ पा
कामितिचतुर्दशलं ॥ मस्यपुत्राणां ॥ दत्तपाणिस्त्रिविधनात्रावांतः प्रयतः शुविः ॥ तीर्थप्रकल्पायद्विद्वत्सुलभमेवगमंनविल ॥ ३६ ॥ उंन
नोतासोयणायतिमूलमंत्रउदाहृत ॥ ब्रह्मसमायुक्तं वचुरसंमंततः ॥ प्रकल्पावादनं कुर्यादिति मंत्रे विविधताः ॥ ३७ ॥ विष्णोः पाद
हस्तविष्णवीविष्णारवता ॥ वादिमांजनससमा राजन्ममरणांतिकात् ॥ ३८ ॥ नंदित्येवातनामनलिनीदेवात पुवादवाधुश्रौतविद्वज्जप
श्रुकायाजिवाहृता ॥ ३९ ॥ विद्याधरीसुप्रसंनतथात्मा कप्रसादनी ॥ खेवगजाक्षवीवेवशांताशातिप्रययिनी ॥ ४० ॥ एताजिपुण्यनामामि
कालेप्रकोर्तयतातविमंनिदितातममाविगथगामिनी ॥ ४१ ॥ अवालिः ॥ गंगायां कुरुक्षेत्रे पयासदक्षिमे गामितीर्थान्येतानि मंस्यस्यत
मृकजलावाये ॥ ४२ ॥ इतिवापीतडागधुपुपुत्रानमावारुक्रमप्राप्तं दृष्ट्वा नैविधिरास्यायात्कल्पत ॥ ४३ ॥ अंशुः ॥ मिथुनेमिनिर्देव
प्राक्यागंमलकां ॥ ४४ ॥ अथालावउत्तरेधुशुक्षोदकपिगदकिः ॥ ४५ ॥ वचुरविंशतिमनात् ॥ आपः शुभात्तामेधः किं पुनर्वक्त्रिंसेपुता ॥ तत्रतः
सत्परां संतिमानमुत्सन्नवारिणा ॥ ४६ ॥ अथपुनर्वसराहताः तासां वक्त्रिं विंशतिनां अतोसां वक्त्रिं उक्तानुत्तमोतः पावनं कृतं ॥ ४७ ॥ पादो

१४

॥ अलयेत्तु वंशुवयजोपवीतकांदिगवस्य कराभ्यां उदरार्धं धृत्वा शिखां स्पृशेत् ॥ ४८ ॥ शालायामांततः ऊर्ध्वं दृष्ट्वा कालजानं पथोदितं ॥ पूर्वोत्तर
पुत्रावापुत्राश्चंनुमानमावारु ॥ ४९ ॥ अथवादिगं ब्रह्मांत विवस्त्रान्दक्षिसक्तमः ॥ ५० ॥ देवः प्रजापतिः सर्वभूतं सिद्ध्यहं विदुः ॥ ५१ ॥ वायव्यानि
कालेराणिनिरागः सर्वकर्मसु ॥ इत्युक्त्वा मन्त्रमिति मंत्रेः रतिविंशेदिजोत्तमः ॥ ५२ ॥ इमंमश्रापादिष्टवयोवसमाभ्रंततः ॥ इदमापश्चदुपयन
राधरतिविंशोवायतु ॥ ५३ ॥ अथादकं नै उदरार्धं पश्चादुत्तमोदकं क्षिपेत् ॥ व्यासः ॥ सीतासुशुनिषेधोस्मामेव संतारयामतः ॥ इदं पिशाच
मैमानेनदिनातापनं वद्वि ॥ ५४ ॥ गंगास्मृत्वा एतस्मात्पुनः पुनः प्रात्रवदने नयजेकरदं श्रुनाई वास्तथैतर्थायतु ॥ ५५ ॥ दारीतः ॥ आ
रोमास्तुलकुर्यात्तर्पणावमनं दुपं ॥ शुक्लवामाजालयस्मात्तामधुपाययेपिहृत् ॥ ५६ ॥ मनुः ॥ अतजन्मानिसेकांतोथादितनमदिनेतथा ॥ अ
स्यशंमृतीनावेवनसायाडस्मवारिणा ॥ ५७ ॥ इतिवृद्धानविधिः ॥ अथमलापकर्मणां ॥ त्यागी ॥ मलापकर्मणां नामभानमन्यंगपूर्वका
मलापकर्मणां चैवपवद्विस्मयनान्यथा ॥ ५८ ॥ द्वितीयोदरांमोदवींशकांषष्टीवायादवीं ॥ पर्वोदरावोतोमतेत्तन्यंगीनरस्यजेत् ॥ ५९ ॥ प
राशरः ॥ आदिपुत्यादिश्ववारपुतापकांतिर्हतिर्दं ॥ दारिद्र्यं दुर्लभं वं कामाभिः ज्ञानतः कमात् ॥ ६० ॥ अथपुनर्वदशीपलदमयवउद

३॥ अत्र संनिहितं पापं तिले मांसे दुरे न गोयथा संखं फलं ॥ ६२ ॥ नख हस्तो मरुतु मश्रुतिरोरुह निकर्त्तनो न म्नायात नरः ॥ वाधे तिला न्यंगं विधीयते ॥
 ६३ ॥ अहं सति ॥ संकोखोर विवागो वषष्टां लोमदिने तथा ॥ इयांतर शुतं तिलं न डुप्यतिक दावना ॥ ६४ ॥ प्रवेताः सार्वपां धातिलं न यत्ने लड
 ६५ ॥ दासिता अच्युतं तिलं न डुप्यतिक दावना ॥ ६६ ॥ पुराणांतरात् ॥ आवाया बलिगजे वव संतद्री ने तथा ॥ तिला न्यंगान डुप्यतिक दावना ॥
 ६७ ॥ द्यासः ॥ श्रीकामः सर्वदा भानं कुर्यादमल किर्त्तिजः ॥ उल्लस्या मल किर्त्तिजः ॥ कादश्या विवाधतः ॥ ६८ ॥ नवमां ॥ मश्रु
 ६९ ॥ अतोर विवासा ॥ बंडसूर्योपरागे वमान मामल किर्त्तिजे त्रा ॥ सर्वदा उतिलि आवा उणो ॥ द्यासा ववी सुनि ॥ तथा मश्रु म्नाया संकोति
 ७० ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ७१ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु
 ७२ ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ७३ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु
 ७४ ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ७५ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु
 ७६ ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ७७ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु
 ७८ ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ७९ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु
 ८० ॥ धन उत्र कल वाथी तिल टुष्टं संस्पृष्टात् ॥ ८१ ॥ काल निस्सयात् ॥ आगी ॥ न म्नाया इमावती तमां गत्यो विनिवर्षवा ॥ अत्र उत्र सु

कोटी वयावडो माणिमा नुषा सवति सर्वे तीर्था नितस्मान् परिमार्जयेत् ॥ ७४ ॥ अपि वा ॥ देवाः पिवंति मिरसो मुखतः पितरसुधा ॥ वदो सोरि यं ध
 ७५ ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ७६ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ७७ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ७८ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ७९ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८० ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८१ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८२ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८३ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८४ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८५ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८६ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८७ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८८ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ८९ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९० ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९१ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९२ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९३ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९४ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९५ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९६ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९७ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९८ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ ९९ ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥ १०० ॥ स्वातां गा निवर्त्तयेत् ॥ अथ स्या सर्वं तदः ॥

मारुतः॥५॥ एवं त्रुपाद्यमोनवात्मानं दुपदं वाद्यमर्षां॥ कृत्वा तोयं परिक्षिप्य अपस्मृत्वा ततो ब्रुनः॥५॥ ध्यामः॥ करान्यां तोयमादाय गायत्र्या
 नानिमं वितं॥ आदिद्यानि सुखसिद्धं क्षिप्य संधाया द्याया॥५॥ मध्यमेऽसहस्रं वक्ष्ये पण्यं॥ यद्विजातिनिः॥ नृदकं प्रक्षिपेद्यस्मात्तं क
 रणमन्तः॥५॥ कश्चपः॥ विशोकोद्यामदावीमं दहनामराहमाः॥ कृतप्रादरुणाघोराः सूर्यमिच्छंति खादिनुं॥५॥ तातादवयवाः
 संवेत्तु यश्चतयाधनाः॥ उपासंते सदा संधुं प्रक्षिपंत्कदकांजलिं॥५॥ दहंति तनतदेत्याश्च वजीरुत्तनवारिणा॥ एतस्मात्कारणादि
 संधुं निसुपासता॥५॥ विष्णुपुराणात्॥ तस्मान्न लंघया संधुं सायं जातहिमोत्तमाः॥ उद्धंघयति गामोहाशयातिनरकं क्वं॥५॥
 पश्चात्तपस्मावित्री प्रादहण्यविवर्तनां कुर्यात्ताप्यननासां वरुश्चोत्रुपस्मृत्वा॥५॥ स्मृत्यंतरात्॥ दहसाभ्यां घृष्टिकं कृत्वा प्रातः
 छेदिवाकरं॥ मध्याह्नं वरुजं वा कुर्यात्सायं कुर्यात्कलितो करौ॥५॥ उद्धंघतया दुपं प्रक्षिप्यैव रुक्मिः स्मृतः॥ सविता देवता छंदोऽनुपुष्टा यत्र
 वृक्षमात्रा॥५॥ वित्रमो गिरसः कुरुषिः सूर्यश्च देवता विष्टुप्रचंदं श्रुतश्च ब्रह्मदेवं ज्ञाथवणो मुनिः॥५॥ सूर्यश्च देवता छंदोऽनुपुष्टा यत्र
 कानियोगरपामं जाणां सुपस्थानरवे स्मृतः॥५॥ ध्यामः॥ अथोदरं त्रिमुद्रं विवृतं ब्रह्मरूपि॥ तिष्ठेदिव करं प्रातः सायं मध्यमं कुरुवा

तेजोसातिपरमेष्ठी प्रजापतिरपि स्मृतः॥ आर्जुदेवश्च गायत्री आर्जुननियोऽकं॥५॥ तेजोसातिप्रपेक्षं तं गायत्र्या वादनेदिजः॥ अथोद
 मायत्रीतां महाफलं॥५॥ कृषिकरीयविमलः परमात्मा देवता गायत्री वज्रवेष्टं नियोक्तुं मोक्षकांक्षिणां॥५॥ गायत्र्येकपदीत्यादिगा
 यत्र्याः प्रार्थनं करेतां नमस्तुत्ररीयात्यतिनमस्तुत्रुतां जपतु॥५॥ अथ जपलक्षणं॥ याजवल्क्यः॥ उंकारं पूर्वमुच्चार्य त्रुवः च साये व
 गायत्री पणवश्चां त्यजपत्यवमुदाहृतः॥५॥ ध्यायेत्तु मनसा मंत्रं जिह्वोद्यो न विवालयेत॥ न कं पयेच्छिरो यीवंदं तोनेव प्रकाशयता॥५॥
 तत्र कारणा मादा॥ यद्वा राक्षसं हृतानि सिद्धविद्याधरा गणाः॥ यस्मात्प्रतावेष्टं कृतं तस्माद्बुधं त्रुकारयतु॥५॥ मनुः॥ विधियजान् पयसा
 विष्णिं श्रुत्वा त्रिर्गुणोः॥ उपांशुः स्याच्छतगुणः॥ सदसो मानसः स्मृतः॥५॥ तपांशुमानसलक्षणं॥ विनात्रादं रूपोयस्य लज्जिकादि छंदः॥ उ
 पांशुं तं त्रुपे वा कर्मन सामानसं बुधः॥५॥ पूर्वी संधुं त्रुपं सिद्धं जायत्री मार्कंदेरीनात्॥ पश्चिमांशुसमासीनो सम्यक् जपवदनीनात्॥५॥ अथ
 जपसालं लक्षणं॥ स्मृत्यंतरात्॥ अरिष्टं त्रुवजीव अशोखः पद्मो मणिस्तथा॥ कुर्यात्तं त्रुवजाह्नवमावातं रत्नं॥५॥ अथोत्तरराते कुर्या
 त्रुवजीविकापिवा अष्टाविंशतिवाक्यं तानि वाधमाधिका॥५॥ अथोदरं सतरं अथपरिष्टुत्सीदहानव॥ निश्चलायं धिता अथ अशो

सा विवर्जिता ॥ १३ ॥ सग्राह्यं वलाया उच्यते वितायं धिता तथा ॥ छिनस्येयं यथिता पागं दार्याः पुरातना ॥ १४ ॥ माला दुःखं प्रदायिन्या यथि
 तानि दसं उच्यते ॥ तस्मात्तद्विशामालावर्जनीया ययनतः ॥ १५ ॥ कंदो तर्जन्या न स्पृशेत्तु चं के पयं न नरेत्तु पत ॥ अंशु पर्व मध्यमः परिव
 त्तं समावेष्ट ॥ १६ ॥ मध्यमा फर्षां वस्थाः सर्वसिद्धिप्रदायकं ॥ नाद्यां शुलितिराकर्षेन्न नरेत्तु तथा स्पृशेत्तु ॥ १७ ॥ ॥ इश्वर उवाच ॥ ॥ उद्धिष्टो वा वि
 कर्मसुः संलिप्तः सर्वपातकैः ॥ नासलियति पापे नरुडलस्य वधाराणां ॥ १८ ॥ रुडा लंकं व आ वधश्चापि वामनोपि वा ॥ सापि रुड पदं याति किं पु
 न ॥ अस्मिन् सः ॥ १९ ॥ लं दुःखं र्जना सुखं कादिर्न वदुर्वा लनात् ॥ दशकोटि सदसाणि धारणां न ते फलं ॥ २० ॥ लं कादि सदसाणि लं
 कोटि शतानि वा जपं फलं न ते पुणं नात्र कार्यं विचारणात् ॥ २१ ॥ या गीश्वरः ॥ अनावेव दमालायाः कुर्यात्तथा यथा ॥ निना जप एव कृतं वा
 काय मनसा मदा ॥ २२ ॥ कृत्वा तानो करौ प्रातः सायं वा धौ श्रुतौ करौ ॥ मध्येतिर्यक् करौ शौकौ जपन्या य उदाहृतः ॥ २३ ॥ अथ जप लक्षणं प्रकारः ॥
 दद्यात् ॥ अनामिकाया दोमधसस्मादधः प्रमे क्रमेण च ॥ नर्जं द्यादौ जपं तं पुनश्च दमाला करे लिता ॥ २४ ॥ अंशु ल्येन यज्ज संयज्ज त्रामरुलं धने ॥
 प्रसंख्येन यज्ज संतसर्वं निष्फलं न वेत् ॥ २५ ॥ तत्र मेरु लक्षणं ॥ पुनश्च मादि द्वयं पर्वजप काले विवर्जं वेत् ॥ एतन्मेरु विज्ञानी यावुह पितं वा

मध्य

तेजंदशानिः

लमाध्वयः ॥ २६ ॥ अथ जप संख्या फलश्रुतिः ॥ सप्तौ वर्त्तुना ते न दशानिः प्रापयेद्दिवा ॥ अथाविंशति सान्पसानयते चोश्वरा जयं ॥ अष्टौ त्ररा
 तजश्चातारयेत्तु न मागता ॥ २७ ॥ दशानिर्जन्म जनि तं रात न वपुरा दत्तां ॥ विजन्म जं सहस्रेणा यत्री हंति किं लिप्ता ॥ २८ ॥ वायु न लो दि
 वा तिष्ठता विंशति वा सुसूर्य दृक् ॥ जश्चा सहस्रं गायत्र्या शुद्धिर्वलवश्चा दत्ता ॥ २९ ॥ सार्वधाम वप्राणां संकर स मुपस्थिता ॥ दश साहसिको न्यासा गा
 त्राः ॥ आधुकः परागा घ्नः पितृघ्नो माहृद्घ्ना नृणां ह्यरुतत्यगाः ॥ ब्रह्म घ्नस्य ह्यरा वयश्च विषः सुरां पिवेत् ॥ सगायत्र्याः सहस्रेण पूतान वति वादध ॥ यो ध
 त्वा ददयेत्तं ॥ निवर्षाण्य तं दितः स ब्रह्म परमम्येति वायु नृतः ॥ स्वर्गं त्रिमा न् ॥ या गीश्वरः ॥ नृश्री मा सीनश्च जप नृवंडाल पतिता दिका न्नाह द्या ता वडु ए
 त ॥ द्या मा वा विमुह्यति ॥ अथ जप निषेधः ॥ गोमिलः ॥ नादक स्तोत्रापत्या जोगायत्री वेद मातरं ॥ अग्नि वयसु खं यस्मात्तस्मा द्वा यतां जायत ॥ नाई वा स
 ॥ पुं कुर्वा न्दो मं दानं प्रतिग्रहं ॥ सर्वं तदा ले संविद्य ॥ त्वदिर्जा नु वय नृकृतं ॥ जप दापदमा कम्प नवेव दितथा करौ ॥ न वा समा दित मना न व संश्रव नृजा प
 न व जा म नृ न व द स नृ न पार्श्व म व लो क य नृ न वा श्रि ता न ज ल्यं श्र ना प्रा वृ त गिरा ज ए नृ ॥ ब्रह्म स्पतिः ॥ मनः संहराणं शो वां मो नं मं वार्थं विवर्तते ॥ अथ यज्ज म नि
 र्वा त्त य मं प त्रि ह ज व ॥ अथ गायत्री प्रशंसा ॥ या गीश्वरः ॥ गायत्री यो न जानाति दृथा तस्य प रिश्र मः एक तश्च तुरो वेदा गायत्री विकतः समा ॥ य मः ॥ न व द

[illegible]

अथा जयात्रये १ अथा जयात्रये १ अथा जयात्रये १ अथा जयात्रये १ अथा जयात्रये १

अपेयापयकं शेषानि

वसो कर्म मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १० ॥ इकारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 कर्म मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ ११ ॥ वकारस्य पंचि छंदः आदिशो देवता स्पर्शं वाजं विरूपाक्षः शक्तिः विपाक्षः रुषिः
 रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १२ ॥ स्फकारस्य पराशर रुषिः प्रथमो देवता विश्वं छंदो सप्ताक्षः शक्तिः शकटमुद्रा पीतवर्णं पंचकर्म मध्यस्थं धाम वा कंठे नृसेतु ॥ १३ ॥ धीकारस्य प्रयुग रुषिः ज्ञान विराट् छंदः
 रुद्रो देवता रूपं वाजं विरूपाक्षः शक्तिः वामपाशमुद्रा विष्णुद्वर्णं पंचकर्म मध्यस्थं धाम वा तालु नृसेतु ॥ १४ ॥ मकारस्य कर्तृ रुषिः
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १५ ॥ यकारस्य पंचि छंदो विश्वो देवता गंधर्वाजं विमला शक्तिर्यथितमुद्रा पद्मवर्णं पंचकर्म मध्यस्थं धाम वा तालु विन्यसेतु ॥ १६ ॥ रकारस्य कर्तृ रुषिः
 रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १७ ॥ लकारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १८ ॥ ककारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ १९ ॥ खकारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ २० ॥ एकारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ २१ ॥ ओकारस्य मध्यमुत्तमं रुषिः विराट् छंदः रुद्रो देवता वा द्वाजं सरस्वती शक्तिरधो मुखमुदात्तं पापवर्षिणं
 मध्यस्थं धाम वा उदरे नृसेतु ॥ २२ ॥

सायुष्मेनयनिः

28

उत्तमा माहापुरां। सुखं मे सर्वदा नूयात दुःखं मानुसा देवहि। ये विरक्ता धिदृष्टाश्चैव यं वितं ये मदि। वितने तस्य देवस्य ज्ञानमर्थः प्रजायते। ज्ञानादरण्य
श्रेष्ठं फलमज्ञाननिःकृतिः। मविभुसं निजं रूपं मविदानं दसागरं। श्रीमस्य वती सूनोः अद्ययां सुमुखं शृतां। अतिनां प्रतिपद्ये तगा मजां बल
णासहा। सादमस्मीत्युपासीत विधिनायनकेन विना। तं विधिं सर्वदा सो वद्योगी परमतत्र वित्। इति गायत्री व्याख्यानं। अथ गायत्री तर्पणं। प्रा
यामेयमंकल्प आवाहनमतः परं। देवताश्च षडंगानि रुषिभुं दस्यैव वा। अद्यास्मि काले सर्वथा पीमविदृष्टीयेते ये गायत्री तर्पणं महं करिष्ये। न
पुरुष रुषेदायनमः तर्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष यजुर्वेदायनमसर्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष सामवेदायनमसर्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष अथर्ववेदायनमस
र्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष श्रुतिदास उगायतर्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष मंडलांतमर्गतं सवितारं तर्पयामि। त्रुं नुवः पुरुष उपायं गायत्री तर्पयामि।
पुरुष नमसर्पयामि। माययेनमसर्पयामि। सावित्रेणमसर्पयामि। सरस्वत्येनमसर्पयामि। वेदमात्रेणमसर्पयामि। संहृत्येनमसर्पयामि। इष्टि
मसर्पयामि। संहसं संहृत्येनमसर्पयामि। अमंतसुत्येनमसर्पयामि। प्लोशाक्रेनमसर्पयामि। नायायेनमसर्पयामि। पराजितायेनमसर्पयामि।
मातेरिष्टयो नित्यं यद्यहं ममस्मिन्निः। गायत्री तर्पयेत्तेन तर्पितं सर्वदा वरं। इति गायत्री तर्पणं समाप्तं। योगीश्वरः। सर्वावलोपियो विवः संध्योपासन

लरः। वाहनायावनदीयेतअन्यजन्मगतोपि सन्। यावंतोस्पांष्ट्रिंशोऽविकर्मस्त्वादिजातयः। तेषां हि पावनार्थाय संधमस्तुष्टमयं च वृत्तं। एतद्विदिवा
 यः संधममुपास्य शंसितव्रतः। दीर्घमायुः स विरत सर्वपापैः प्रसुष्टात्ताय कृतां कवलं संधं नृपासीत स दुष्पत्ताकु। तां परिचय्य कर्माणि कुर्वन्नाश्र
 तिकित्विषमः। यमः। संधममुपासात्। यय सततं वांसितव्रतः। विधृतपापासूयोतिव्रतलोकं सनातनं। पुराणात्। संधमलोपस्यवकितः। ज्ञान
 लक्ष्यः सदा। तंदोषानोपसर्पति गरुत्मतमिवोरगाः। मनुः। नोपतिष्ठतियः पूर्वा। नापासेयश्चपश्चिमं। सशुद्धवद्वदिः कार्यः सर्वसमादिजसंज्ञमैकर्मणा
 यमः। अनतीतां त्राय पूर्वो अनतीतां नृपश्चिमं। विप्रः संधमं नतिष्ठति वृषला स्रेनुदाहताः। जातकेष्टतके वापि संधमकर्मन संत्यजेत्। मनसोच्चारयेन्म
 त्रकाणाया मविकर्तितान्। यागो। शिवविस्मयनेदाज्ञायस्य वापि परिचयः। श्रोतकर्मणि तत्कालं घातः शुद्धिमवाप्नुयात्। ॥ इति श्रुतद्वना ग
 वविरविते आचारोपातः संधमविधिः॥ अथान्विंदनविधिः॥ तत्र उरणात्। उच्चायमाटपितरो पूर्वमेवाहिवादयेत्। आचार्यश्च ततो नित्य
 मन्निवाद्या विज्ञानता। मनुः। अयोनामा दमस्मीति ध्वनामपरिकर्तयेत्। अन्विंदेत्तुर्वादीन् नृप्यात्पत्तिवादने। नद्यायनेर्न पलितेर्न विनेन न
 बुद्धिः। रुषयश्चक्रिधर्मं यद्वाना सतो मदात्र। विप्राणां ज्ञानतो ज्येष्ठं क्षत्रियणां ववीर्यकं। विष्णोर्नामन्यध्वनतः शूद्राणां वेकमनः। अवाद्यादीनि २५

तोनामायवीर्यनपियोत्तेवतानोनवत्सर्वकवेन मज्जिताषेतधर्मवित्। तोराहं कर्तयेदं ते धर्मनामो निवारनेनामांश्च रूपनावादिनो गच्छन्तिः स्म
 तः। आयुष्मान् नवमो। म्यतिवाव्याविप्रातिवारने। अकारस्याम्यनामोतिवाच्यः पूर्वोक्षरः श्रुतः। अकारयद्वातं तपोपलक्षणार्थं। तथायवसिधः। यो
 नावृत्तिवाद्यस्तुनः प्रत्यनिवादनं। नातिवाद्यः सविदुषा यथा शूद्रश्चाथवसः। अन्निवाद्यस्तयो विप्रः। आशिषं प्रयच्छति। स्मभाने जायते वृक्षः काक
 शूद्रोपसवितः। ग्रातातपः। उदकां मृतिको नारी नृहं धीर्गर्भपातिनी। अन्निवाद्यद्विजो मादात्तुद्रो रात्रिणा श्रुत्यातिपापेडं पतितं वायं मदापातकिर्त
 राठं। स्मापानं केंद्रतध्वनातिवंधे कदायना ध्वनंतं प्रमत्तं वसूत्रोच्चारयंतं। ध्वं जानमावमनादनासिकं नातिवादयेत्। हृदस्पतिः। अपयसुवत
 स्तश्च समित्युष्यकृत्वा नलान्। उदपात्रं यत्ति हं वदंतं नातिवादयेत्। जमदग्निः। दवता प्रतिमां दृष्ट्वा यत्ति हृत्वा विदं दिनां नमस्कारं न कुर्यात्तु
 यश्चित्तीयते दिजः। अन्निवंदनं नीलम्यनित्यं हृदये सेविनः। यवारिसम्यग्दर्शते आयुः प्रजायमानो बलं। इत्यन्निवादनविधिः॥ अथ प्रातर्दे। मन्निवि
 तत्र दहः। संधमकर्मवमाने बुधयेदोमा विधीयता। मयंदोम फलं यद्वा ततदयेन नलन्यात्। दामेयत्फलमुद्दिष्टं जुहुतः। सुयमेव तत्र। ह्यमान
 दयेन फलधर्मं प्रपद्यते। अविष्कृत्वा पुरुर्वाता नागिनियोपविधति। एतेरपि कृतं यस्यात्तु तद्वत्तं यमेव तत्र। तथावश्रुतिः। अन्यैः शतकृतादिमातृकः

शिथिलतोवरां शिथिलैः शतकृताद्योतकः पुत्रकृतोवरं। पुत्रैः शतकृताद्योमानकआत्मकृतोवरं। तस्मात्सर्वत्र दोमे उच्चयमेव प्रकारयेतां काद्यायनः। अत्र
 महत्तुवंपथोः। दातयंकविगादिना द्वयोरश्च समं उन्नतमनर्थकं। निक्षिप्याग्निं दारुपरिकल्प्या विजतया। प्रवासकार्यवानुविप्रो मृषेव न
 कवित्। यावन्नापितिलोहितं तावन्मायं बह्वयतो प्रातः सूर्योदयात्पूर्वंप्रायश्चित्तमतः परं। पोषमासात्ययेदद्यात्। दाता वायददन्वेता तददुष्टं कुर्यात्
 मासात्प्रायश्चित्ता मरीचिः। त्रारीरात्तिर्न वेद्यस्य आमयात्तिः प्रजायतातिथान्या घृणिवापमुपहादामो विधीयते। अनात्रोपवासी च निरुजोऽपि। अत्रापि
 दोमज्योदद्यात्सवारत्यतितवतां पक्षदोमं प्रकुर्वीत प्रवासी अग्निमानूयदि। पंचयज्ञविधानं बालो किकेनै विधीयते। पारणा मोकृतघातं परित्यज्यो कुर्यात्
 चरापिहयज्ञां त्याग्येवा विश्वदेवद्वयस्य वा अनिष्टान वयज्ञेन न वान्न प्राशने तथा। इष्टिं विष्टानरी कुर्यात्त एकाग्रेश्वरः स्मृतः। प्रवासिनो दोधित्रीयः
 प्रवासात्तमप्रवादातयो दोम एकादसायं प्रातः पृथक् पृथक्। कृतमोदनसत्कादितंडुलादि कृता कृतं। श्री सोदिवा कृतं प्रोक्तं शतिविद्यं विधुवाधेः। स्मृतं
 तरात्राद विद्यात्तं तिला माखानी वारात्रीदयो यवाः अक्षवः शालयो मुद्गाः पयोदधिघृतं मधु। दविष्टे पुय वा दुग्ध्या मदनुबोदयः स्मृताः। त्रीहीणा मधु
 लाते दुदक्षवापयसापि वा। यथोक्तवत्समपत्तौ ग्रासं तदनुकारियत्तायवानामि वगो धमात्रीहीणा मि वगालयः। प्रसूक्ष्ममं वतुः पष्टिः। आकृतः परिक

तिलैः। तिलानां तु तददं स्यात्तददं स्यात्तु तस्य वा। बोद्यायनः। बीहीणां वयवानां वशतमा कृतिरिष्टे। इतितं त्रायं क्रमः। आदौ प्राणा यामत्र
 कृत्वा तस्मत्परमेश्वरपीतये प्राताह्नी ममदं करिष्ये। तत्र सूर्या प्रजापती अमुकद्वयेणा दंयज्ञोऽप्यमनात्तु कुत्राना रायतिष्ठन् समिक्षेभ्याम्।
 यपुष्टं वधु कुर्यात्सूर्याय द्याह। इदं सूर्याय प्रजापतये द्याह। इदं प्रजापतये। ततो विभ्राडित्यनुवाकेन जपेत्तवा अथं ब्रह्मयज्ञं कुर्यात्ततो मिदं प
 तानममुकुर्यात्। प्रजापतिः प्रमादात्कुर्वतः कर्मप्रचयव्यध्वारं पुवा स्मरणा देवतहितोः संहर्मस्यादिति श्रुतिः। मरीचिः। विदध्मदेवपुत्रो वधातदोमा
 दन्तरं स्तुडिले प्रतिमायां वा वाक्त्रोवा हृदये पिवा। इति दोम विधिः॥ अथ निचयान विधिः॥ तत्र याजुवल्का वातयं प्रच दं पावे निमित्तं
 विप्रोषतया वितेना पिदातयं प्रदापुतं तु वा क्तितः। गोमूतिलदिरंण्यादि पात्रे दातयमर्चितं। नापात्रे विडुवा किं वित्वा मनः अयइ छेते तु वि तं
 ध्या केवलयातपसा वा पिपावता। यत्र वृत्तमिमेको जतद्वि पात्रं प्रकीर्तितं। सर्वस्य धनवो विप्राः श्रुता धयन गालिनः। तेभ्यः क्रियापराः षेष्टाः तेभ्यो
 यथश्मम विज्ञमाः तत्र तावत्प्राणायामत्रयं कृत्वा कालज्ञानपूर्वकं संकल्प विधनेन दानं दद्यात्। तद्यथा॥ सुषोऽज्ञितादिकं कृत्वा मंत्रं वरुण॥

[illegible]

देहसंज्ञायां सर्वोपकरणसंयुता तव विप्रमादेन ममास्त्विति मत्तं फलं ॥ १८ ॥ दानं मंत्रः ॥ कामधेनोः मधुहृतं सर्वकृत्तुमं स्तितां पुराणा मान्यमादारमतः ॥
निष्कृष्टा आश्रयानमंत्रः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ भूदीपात्रं ववश्चं तिलमर्पिः प्रतिश्रयान् निवेष्टा कश्चिन्मधुर्दवाघोर्मदीयते ॥ १९ ॥ दक्षायानयोः ॥
दक्षमाल्यानुलेपनं ॥ यानं दंष्ट्रं प्रियं द्वायां दवात्पंतं सुखी तवेत्ता मनुः ॥ तपः परं हतयुगोत्रतायां ज्ञानमुच्यते ॥ द्वापरे यज्ञमित्याहुः दानमेकं कलौ
युगे ॥ सोऽथ प्रगणात्वा वावयायत्यतिज्ञातं कर्मणानोपपादितं तद्वनं रूपावदेयं इह लोके परञ्च वा प्रतिश्रुता प्रदानेन दत्तापहरणे न वा जन्म ॥ प्रवृत्तिय
पुण्यं तत्तु द्वाणादवनश्यति ॥ आशाकारमदातारं दान्यः प्रतिषधकः ॥ दवात्रुतश्च ते पश्चात्तमा कुर्वन्नुद्यतकं ॥ सप्तप्रवृत्तिरासदस्या कुर्वन्ना न
धुमत्तवा अज्ञातान्मप्रविद्व्यात् अथ यच्च न प्रतिश्रुतं ॥ ॥ इति निरुदानविधिः ॥ ॥ अथ मेगलावेष्टा विधिः ॥ तत्र दक्षः ॥ दवकायततः ॥ दवा
मेगलमाह्वयः ॥ वामनप्रातः ॥ आनं यद्वालनं शुभानां ताता बर्हिर्निमनं प्रवाधं ॥ इति वसर्पिर्दधिसर्षपांश्च धेनुं स वस्त्रां हवतं सुवर्मा ॥ निम
सुचिकमहातं यजलं मधुआश्रया कन्यकाश्च ॥ अथ निवश्रान्तिथात्रासी वक्रतागनं चंदनकल्पबीजं ॥ अथ च द्वां वसमालते ततश्च क्रयानि
ऊजातिभ्यः ॥ पुगणाव ॥ तावने गोमयं देमं मृदं गोदण्यं तथा ॥ दूरुतनीश्च मूर्यं वज्रातः पश्ये सदा बुधः ॥ काश्यायनः ॥ पापिष्ठं कुर्मगमेत्यं न प्रमुक्तं

भिक्षात रुद्धाय यः पश्येत् कलेरुपलक्षणां श्रोत्रियं सुतगामनीनश्च निवितमेव वा प्रातरुद्धाय यः पश्येदापन्नः स प्रमुच्यते लोके स्मिन्मंगलात्तद्वै
 ब्राह्मणगामोऽर्कतावानः। हिरण्यं सपिण्डित्यः आपागजातयोश्चमः। एतानि सततं पश्येत्तममस्येदं द्रव्यं दुधः। प्रदक्षिणानि कुर्वीत यस्मिन्
 नदीयते॥ इति मंगलावच्छायाविधिः॥ अथाध्ययनविधिः॥ तत्र दक्षः॥ द्वितीयवतद्यानां वेदान्यासो विधीयते॥ वेदघ्नीकरणं प्रवीं विचारं
 सननपः। तदानेव विज्ञेयं वेदान्यासोऽपि पंचमातवादि आर्षादिकथ्यते। ऋग्वेदस्य अग्निं विष्णुं अग्निं देवता गायत्री छंदः। यजुर्वेदस्य वायुं रुद्रं
 वता विष्णुं छंदः। सामवेदस्य आदित्यं रुद्रं विष्णुं देवता जगती छंदः। अध्ययने विनियोगः। तत्र याज्ञवल्क्यः। गुरुं विवाह्यापामीतां चाध्यायार्थं समादि
 त्वाद्वाह्याध्यायीतल्लेखं वास्मिन्वेदयेत्। हितं वा स्यात्वास्मिन्मना वाकार्यकर्मणिः। वर्ज्यं न भुम्भासादि सर्वतो गविवर्जितः। अग्नेन विविध
 नेन वेदघ्नीकरणं तवेत्। दंडाजिनोपवीतानि मखलां विवक्षरयेत्। आभरणं पुनरुद्धेत्। मन्त्रेष्वात्मवृत्तये। आदिमध्यवसाने भुजवत्तद्वेपलादि
 ता। ब्राह्मणं हविषं विज्ञाते हवयं यथाक्रमं॥ पाणिनिः॥ हस्तेन वेदं यो धीवैश्वरवर्त्मविवर्जितं क्रयजुः सामनिः। ततो ब्रह्मलोके मदीयते॥ द
 सदीनं पुनो धीतवैश्वरवर्त्मविवर्जितं। क्रयजुः सामनिर्दधे विद्योनिष्ठपरावृत्तिः। इति वेदघ्नीकारः॥ परासरः॥ ज्ञातव्यः। सर्ववेदार्थो वेदानां कर्म

भिक्षात रुद्धाय यः पश्येत् कलेरुपलक्षणां श्रोत्रियं सुतगामनीनश्च निवितमेव वा प्रातरुद्धाय यः पश्येदापन्नः स प्रमुच्यते लोके स्मिन्मंगलात्तद्वै
 नधीतादिजाविदमद्यं कुरुतश्चमं सजीवनेव हृदयमाश्रुगच्छति सा च यः। यागी॥ यजानां तपसां विवर्जनां विवर्कमंगां॥ वदएव हि ज्ञातानां
 निश्चयमकरः पराद्व्याप्यासः। यियं कुरुमधीयतस्य भतस्या क्रयात्कलं। विविन्नपुस्तं पृथिवीदानफलमश्नुते। इति जयः॥ लिगपुराणे॥
 यथेव वृत्तिं संपक्वोत्तमलं जति कावनां तायेव गुरुसंपक्वोत्तपापं त्यजति मानवः। ब्रह्म बोधमानोऽपि पाकं पक्वमं रतानरः। हृद्यमाणा इवां नारो
 निर्मलं न गच्छति। मनुः॥ गुरोर्नुमतं कृत्वा विदाध्ययनमभ्यसेत्। अध्यापयन्नः शिष्यान् न्यायां वीलां न युगाच्चिता न। याज्ञवल्क्यः॥ वृत्तं
 हि मेधविश्वविकल्पानस्य काः। अध्याध्याधर्मतः साधुशक्ताः प्रज्ञानवित्रदाः॥ मनुः॥ न निंदाता डने कुर्यात्तुष्टुतं शिष्यं वता डयेत्। अध्यापनाय
 रारम्भानां तमो गकदावना अताद्यथावृषद्वरन्यायशुक्तो भवेत्तु द्विजः॥ योगी॥ सर्वधर्मसंयं ब्रह्मपक्षने चाधिकं यतः। तद्वदसमावाप्रोति
 ह्नलोकमविश्रुतं॥ उशना॥ अयने विष्टवत्येव रायान बोधने तथा। अनधसंयं कुरीत मन्त्रादिषु युगा॥ याज्ञवल्क्यः॥ अदं प्रतेष्वनधायः शिष्य
 विष्टुस्त्वंधुश्चात्र पाकर्मणि योऽग्रेष्ठः शारवाश्रोत्रियमृता। संधमगर्जितनिर्धातुं कंयोत्कानि पातने। समाधयेदं हनिशमारण्यकमधीत्यन।

पञ्चदश्यां वदुर्ह्यमष्टम्यां राजसूतके। कृत्तमं विभुत्वावाश्वादि कं प्रतिपद्यवा। पञ्चमं हं कनकुलश्वादिमाज्जरसूतके। दत्तं तरेत्तदोरावंशकृपा
देतयोद्धृयोश्वाकाङ्गार्थं जालुकसामवाणात्तैर्निधन। अमेध्यशवशृङ्गां तस्मान्नपतितां किते। दाशशुवावात्मनि वविद्यतुमनितविभुत्वा। उक्त
द्वेणातिरन्तरेण रात्रिमाकृत। पाञ्चवर्षे दिशां दाहसंध्यमनीहारगतिश्च। ध्रुवतः प्रतिगंधर्वजिह्वयदृढमागतो खरो ध्रुवानदस्य श्रुनावच
रोहो। सप्तत्रिंशदनध्यमयान् एतां श्वाकालिका वन्विडः॥ ब्रह्मोड्डराणां। रात्रौ यामद्वयादवाक्यदिपत्रेयोदरा॥ प्रदोषः सत्रविज्ञयः सत्र
वर्जितः। षष्ठीवद्वा दशाववत्रिंशद्वात्रेयवद्यदि। प्रदोषमनधीयानमृतीयानवनाडिकां॥ योगी॥ वेदाभ्यासरतं ज्ञातं महायज्ञक्रियापारं नरसुजातं।
विमदापातकजन्यपि॥ ॥ इति वेदाध्ययनविधिः॥ ॥ अथ यागाग्निसंविधिः॥ ॥ तत्र दक्षः। इतीत्यवतथा। तामेयोश्च वर्गाथसाधने॥ याजवल्कर
पयादीश्वरैर्वैवायागदोमार्थमिदृयानघाधमयविरोधार्थमीदृतेन यतः सतः॥ मनुः॥ यात्रामात्रपसिद्धार्थं। ध्वेः कर्मनिरगादिति। अन्ते जेनवारी रस
तज्जनमं वयो। सप्तविंशतामाधर्मादायालान्नः। क्रत्याजयः। संत्यागः कर्मयोगश्च सत्यरिपदएववा। अंधमपनमध्ययनं यजनं याजनं तथा। दानं प्रतिपदो
षट्कर्मोपयत्नमनः। अस्मिन् कर्मणा मघां। श्रीलिकं मणिजीविका। यजनमध्यमपने विवविशुद्धावे प्रतिपदः॥ योगी॥ पधमं ज्ञात्रिये कर्मपजापनापरि

लभः कृत्वा दद्यात् पित्राणि ज्येष्ठां पात्राणां विप्रः स्मृतं॥ मनुः॥ कृतामृतां म्यां जीवेत मृतेन प्रमृतेन वा॥ सत्यानृतान्यामपि वानश्रुत्या कदाचनोक्तं पुण्डरी
लं लोके व्रमते स्यादयावितं॥ मृतेन यावितं लिङ्गं मृते कर्षणं स्मृतं॥ सत्यानृतं तु वाणिज्यात्तनविवापि जीयते॥ मेवाश्रयति राग्यानां तस्मात्तां परि
ययत्॥ योगी॥ कृत्वा लज्जं नीधम्यो वा अदिको मृतोपि वा जीवेदपि शिलां छेदय्यनेषां परः परः॥ परा मरः॥ अतः परं गृह्येत् स्यात्कर्माचारं कलौ
गामं प्रवक्ष्याम्यहं सर्वपात्रां प्रादादितं॥ पट्टकर्म सदितो विप्रः क्षपिकर्म समाचरेत्॥ स्वयं ह्ये स्यात्॥ ज्ञात्रे धर्मो मयि मर्जितः॥ निर्वाप्य सर्वपात्रां
कृत्वा दद्यात् अकारयेत्॥ यथा विधिं क्षपिकर्मं वृत्तन सपापन लिङ्गात्॥ अष्टमवधर्मं हलं पट्टवं जीवनाय वा॥ वज्रं वं नृणां सामां द्विगवं वृद्धातिनां
तस्यावितं॥ लोके वं विप्रानवाहयेत्॥ वाहयेदिव सस्याहं पश्चात्तानं समाचरेत्॥ कर्मपुराणे॥ दत्तव्यं श्रुतिर्यश्ना गंद्या अविशकं॥ श्रिवाकं श्राव्यं
पश्चाद्विह्वानदोषनाक्रापा रमरः॥ यानदद्याद्विजातिभ्यो राशि मूलमुपागतं॥ साखरः सवपापि सो ब्रह्म धैतं विनिर्दिशेत्॥ मनुः॥ मेवरं च धर्मो विप्रो
न पारक्यः सनुष्टितः॥ परधर्मो जीवन्मृदिसद्यः पतति जाति तः॥ संतोषं परमास्वाय सुखार्थं संयतो वसेत्॥ संतोषं लं हि सुखं दुःखं लं हि पर्ययः॥ व्यासः
उष्टः कान्तं यतिफलं लं श्रवत्तिष्ठं॥ सर्वावेन्द्रिया लो ल्येन शक्यं कदा न्येव वाहयेत्॥ दरिद्रो धीमता गजं तथेव वंतायां ह्रितां पदं वां छतिनां तोषितं

भा. नृत्तादिवर्जयेत् ॥ यमः ॥ यस्तथाता नृगो निश्चयं ससर्गस्य ता जना उदेजयति नृता नियथा योरस्यैव सः ॥ विद्यमाने धने यस्तु प्रतिग्रहं विदितः ॥
 योऽवन्नकरं शयत विवपरिपयता ॥ वतुर्विशतिमता ॥ सीदंश्च प्रतिग्रहाया तु ब्राह्मणो नृपात् ॥ ततस्तस्मै श्रेयः शंखं स्पृशयन् यथा ॥ या
 तस्तस्मात्तवा सियात्ते नृपः सीदन्निच्छेदने दुष्मादंति देवकपा धंडिवक दत्ताश्च वर्जयेत् ॥ नराजः प्रतिग्रहाया तु लुब्धस्यो ह्यसुरर्त्तिनः ॥ प्रतिग्रह
 एव क्रिधजिवे रणनरा धियाः ॥ इष्टादृशं गणं हवीं वृषादि ते यथोत्तरं यमः ॥ ताये वाजं मदिषी ॥ प्राजापत्यपुरोहिताः पापनाथेन संयुक्तः सर्वे ते रा
 जधर्मिणः ॥ योगी ॥ विद्यातपोऽद्यां दानेन मनुयाहः ॥ प्रतिग्रहः ॥ गृह्णन् प्रसातारमधेन यत्प्राप्तमानमेव वा ॥ देवलः ॥ यजमानो नृपं वधेद्युष्टाधुमं स
 नो जने हवा सद्यः पतत्पवपति तेन संशयः ॥ नृशना ॥ पतिता दनमादत्ते चैव वा ब्राह्मणो यदि हवा तस्य ससुसर्गं अति हृष्टं समावोता ॥ याता ॥ अ
 याविता हतं या संश्रुपिडः हतकर्मणः ॥ अन्यवक्तु लदारं वदपति तेन सथा दिजः ॥ श्रय्याहृष्टं नृक शान्तेऽक्षेत्रपः ॥ नृपं माति रधि धनाना नृप्यं
 परोऽसंवा सश्च वननिर्णयता यमः ॥ विकिसकस्य मृगयो वै शपायाः कितवस्य वा घटं सुनिक योरे वदुद्यतामपि मर्जयेत् ॥ याजवल्क्यः ॥ प्रतिग्रहं
 मथोपि नादत्तेयः प्रतिग्रहं या लाकादान शीलानां सताना मोति उक्कलान् ॥ हृदस्पतिः ॥ श्रीजीवनकर्मणा धेनविषः दानं समावोता ॥ दिव्यकर्म ॥

दातुं यत्ता ॥ धनकर्म विवर्जयेत् ॥ हर्मप्रमाणे ॥ नृत्तादं हृषिवा णिज्यं प्रकुर्वीत यं हतं ॥ हृषेरता वेवा णिज्यं तदता वेकुरी दकं ॥ यमः ॥ समर्थं च पाप
 मादयमदृष्टयः प्रयच्छति ॥ मवेवा दुषिको ना मयश्च हृष्टा प्रयो जयता मनुः ॥ ब्राह्मणः ॥ हृत्रियो वा पि वृद्धिने वप्रयो जयेत् ॥ कामं नृपलुधर्मा धे दद्यात् ॥
 यासल्यिका ॥ यागी ॥ श्रीतीतिना गा वृद्धिः स्यात्तमा सिमा सि संबंधके ॥ वर्त्तकमा हतं द्वित्रिचतुः पंचकमन्यथा ॥ कोतारका सुदशकं सा पुडा विजयं
 दद्वर्वा हतं वृद्धि सर्वमर्वा मुजा निडा ही न जा ति परिहीण मृणा धं कर्म कारयेत् ॥ ब्राह्मणः ॥ सुपरिहीणः शाने दं श्यो यथोदयं ॥ फलापल दो म
 मनुश्या पूषवीरुधः ॥ तिलोदन रस द्धार वधि ही रं दृतं अलं ॥ श्रावमध्वरिष्ठं मधुला लाय वदिफः ॥ मृचर्म प्रुष कुत पके रा त क विष्टे ती ॥ को वा यं ती ल
 लवणं मो सि क रा फरी सकान् शाका द्रो पधि पिण्या क पश्च नृगंधं सथि ववा विष्प वृष्टा पि जी वान्ना विकीणी त क दा वन निहृदय रसा नो व स वा नो जी व ता
 मधि विक्ते ता दान पुण्या र्थं प्राप्य ते नृणा दा बुधेः ॥ गवां विक्रयकारी उग विरो मा णिया मि उता वदुर्षमद स्वा णि ग वां गो हृष्ट मिर्ज वेत् ॥ साज ना त्यं जना दान
 तु यदय क्रिया ततिलेः ॥ ह मिर्वा स विष्टा यं पि वृद्धिः सदमज्जति रसारा से मि मा तयाना वल नृपेरसेः ॥ कृता चं व कृता नेन तिला धने न तम मा ॥ अ
 गिरा ॥ या धितस्य रदिस्य कुटं वा स कृतस्य वा ॥ अधनं वा पृत्तस्य ति क्षा वयं विधीयते ॥ मनुः ॥ ताये व स प्रमेत ते व ता निषडन श्रता ॥ अश्च सन विधीयते

दत्तं दानं कर्मणाः। धर्ममिति शेषः। वानस्य त्वं मूलफलं दत्तं मयं तथैव वा दत्तं वगो ज्यो या सार्धं असेयं ममुरवृत्ता। पतियदरुविनं स्यात्तया चार्धं उम
 मावपत्ता। हित्यर्थो दधिकं दत्तं वा ह्यणाया त्वमेगति श्रित्योगा समविधिः॥ अथ मध्यमज्ञानविधिः॥ तत्र दत्तः॥ वतुर्थे वतया तागानार्थं मृदमाद
 रता। समित्तुष्य कुशादीनि चयं वा ह्यविमज्जल। व्यासः॥ ज्ञानं मध्यमं दिनकुर्यात्तु पुत्री। र्मने निगमय। प्रायात्तु नदी वा मृज्य त्विमे। आयुर्वदात्ता ज्ञानमदिति
 नेत्रास्य कर्मांशो गति सारिश्वा। आध्यासपीन साजीर्मात्तु वस्तुवगदितं। व्यासः॥ मंत्रपूतेर्जाले ज्ञानं फलवृद्धिप्रदं च। ह्यथा वारिनिममानं स्यादस्य दिवायः
 समं॥ यागी। अथ ज्ञानविधिः॥ प्रवाद्या मनुष्यवशाः। यन ज्ञाताः। एवित्राः स्फः रथ पूजादिज्ञातमाः। मृत्तिकां गामयं दनें पुण्याणि सुरना। निवास्या देवज्ञान
 कै। लेव ज्ञानार्थं प्रयतः। शुविः। आदकांते विमलं स्थापयेत्तानुष्टय कृत्ति। ह्यक्षरं वा मृदे तोत्रा मयं उविवक्षणाः॥ ज्ञाता तपः। मृत्तिकां गामयं देवन निजा
 यां समाहरेत्तान गोमयं प्रदोषतु यदीया बुद्धिमान्नरः। यमः। ह्यालये ह्यक्षरं वस्तु विरिद्रिः शनिः शनिः प्रह्याल्य पादौ दक्षौ वशि स्वावधनमा वरेत्ता ह्यक्षः। का
 यस्तु मेव तज्जाल्य पुत्राय न कदाचन। स ह्युत्ताराणां न स्याय शिनीयुते द्विजः। ह्यर्धमेवावगादेत यदि स्यादश्रुविनरः। आवस्य विधिवत्प्रातः ततः ज्ञानं समा
 चरेत्। मपवित्रं करं ह्यत्वा आवस्य प्राङ्मुखः स्थितः। प्राणा यामत्र ये कुर्यात्तु काल ज्ञानमतः परं योगी॥ यमुजानाति तवेन आर्धं च दत्तं देवतो विनियोगात्।

31

गाय मंत्रविज्ञानमेव वा एकैकस्य मंत्रस्य प्राश्नाश्च सलोकतां। देवतानां त्रिसाये ज्यं गच्छेत्तेवन संशयः। अविदिवाचुयः कुर्यात्तया ज्ञानाश्च एनं पी
 तया। होममंतर्जलादीनि तस्य चाल्यं फलं च वेत्ता ततु रंहीति श्रुनः शोफरीश्चिष्टप्रवरुणो देवता ताया निमंत्रणाय तत्रातमिति विश्वा मित्राश्चिष्ट
 वरुणा स्याति कर्त्तान। मुमित्रियाडुमित्रियादय जुषी प्रजापतिरापरादन। ह्यपयोः। अयं ता उद्धतासीति ह्योरनुष्टुप् प्रवामदेवो मृत्तिका निमंत्रयुद्धा
 योः। विष्करिति। मयति विष्करां यत्री मृत्तिका मार्जने। अपोः सानिति द्विद्विद्वान्मिष्टुप्रआपो निमज्जनो मज्जत्योः। अयमयमिति विश्वा मित्रो
 ज्ञाता। मयोपलंभने। मामसौ कश्चित्कुसो जगती रुडो गामयमार्जने। इमं मे तवेति ह्योः श्रुनः शोफो वरुणो गायत्री चिष्टुप्रमार्जने। मापो धमस्यति ह्यो
 प्रजापतिरायत्री वरुणो मार्जने। यदा कुरिति प्रजापतिरायत्री वरुणो मार्जने। उद्धतममिति श्रुनः शोफश्चिष्टप्रवरुणो मार्जने। मुंश्चि आधवेणो उद्धतो
 वययो मार्जने। अवनुद्येति प्रजापतिर्यजुर्हो मार्जने। कांडाका इति कश्च यमो नुष्टुपं ह्यवका देवतं विश्वा मित्रो ह्यो मार्जने। अपा धमिष्यनुष्टुपं
 अपा मीर्यति वरुणो पा मीर्यति मार्जने। आपो ह्यपः सिंधुद्वापो गायत्री मार्जने। इदमापः प्रजापतिरनुष्टुपं आपो मार्जने। हविशतीरिति प्रजापतिरनुष्टु
 पतिगो क्ता मार्जने। दवीराप इति प्रजापतिः पंक्तिरापो मार्जने। का धिरसि प्रजापतिरनुष्टुपं आपो मार्जने। आपो देवा इति वरुणश्चिष्टुप्रआपो मार्जने।

ले। उन्मज्जावम्यावेकुर्यात्तुअलिषेकमंतदितः। इमंमेत्यादितिः। अशुनिर्वाभनो निजातकपिप्रजापतिहंयोगायअग्निश्चदेवता। आरंभोतिस्वकम्
 योगावर्तनेतसांआरंभोरितिमंत्रेकविजिगवर्तयज्जलंततामाज्जसारन्विष्कंसर्वपापत्रयापदं। वतुविजातिमत्तान्॥ ततांमुष्कपुल
 सांआज्जमासिकासुखंविधायंतःप्रतिशोत्रंविजपेदधमर्षणं। जपदवंवाहुपदंजंबुकांरासमादितः। अंतर्जलंतताविप्रोमेशानन्यांश्चवाहता
 न्नाहारीतः॥ जंबुकानामगायत्रीवाद्वाजसनेयके। अंतर्जलेसकृज्जवावृक्षदत्तांघपोदतिः। अविष्टुंडित्तीद्व्योगमयत्रीयवाहंनुयतायमा
 देवतायस्यनियोगांतर्जलेसृताद्वालोकानपीमांस्त्रीनृत्तिपाठदधमर्षणं। यथाश्चमेधमवन्त्यएवंतन्मनुरववाह। सद्याहृतीसप्रणवां। गायत्रीय
 जपदया। आवर्तयेद्वाप्रणवांस्मारद्वाविष्णुमद्यमंये। यथैतैः। ह्यजितसिंहाविर्मज्जेद्वततः। मुनीर्यपीडापदममावामद्विधिवत्ततः। योगी॥ अ
 वेववासमाधैतेअहिंसेपरिभयवाप्रज्ञाल्याहृदवाह्निःदक्षोपज्ञालयेत्ततः। योऽनेनविधिनाप्राप्तिर्यवतत्रजलत्राये। सतीर्थफलमाप्ना
 तीर्थेनुद्विगुणफलं। मयवतः॥ बलंरूपंयशोधर्मज्ञानमायुःसुखंशान्तिः। आरोग्यंसमवाप्नोतिसम्यक्ज्ञानेनमानवः। विवस्वान्॥ अविदिवात्रयः
 विधमनंभ्राममावरेत्। सयातिनरकं। इतिधर्मस्यधर्माणां॥ इतिमध्यमज्ञानविधिः॥ अथसंक्षेपज्ञानविधिः॥ । तत्रयोमी॥ यएषविसंरागेक्तःमान

३२

विधिस्तमः॥ असामर्थ्याहरीरस्यतत्रायंविधिरुच्यते। ज्ञानमंतर्जलवेवमार्जनावमनेतथा। जलानिमंत्रणेवेवतीर्थस्पर्शपरिकल्पनं। अथमर्षणं। सूक्तेन
 त्रिगद्वातननित्यज्ञः। भ्रानावरणमित्येतदपदिष्टमह्यमभिः॥ अथसंक्षेपतर्पणं॥ आवाहनादिपूर्ववत्। ब्रह्मादयोदेवास्तृप्यंतामितियज्ञोपवातीप्रा
 ञ्मृगएकमंजलिदद्यात्। सनकारयोमनुष्यास्तृप्यंतामितिवीतीत्युदभ्रत्वांजलिद्वयंदद्यात्। कथवालादयोपितरस्तृप्यंतामितिप्राचीनावीतीर्य
 णानिस्तुखवीनंजलांनुदद्यात्। तर्पणाद्वाअस्मत्पितरेश्चिथंतामितिवीत्। विष्णुध्याणे॥ आब्रह्मसंवपर्यंतंजगद्व्यवित्तिबुवन्नाजलेजलि
 दद्यात्। एतसंक्षेपतर्पणं॥ इति संक्षेपतर्पणविधिः॥ अथमध्यमज्ञानसंक्षेपपासनविधिः॥ । तदपिप्रातःसांध्यमपानेनवत्। मध्यमज्ञानसंक्षेपपासन
 दकरिण्यइतिसंकल्पः॥ त्रैमावित्रीशुक्लांशुक्लवस्त्रांवल्लोचनां। त्रिशूलिनीं वषा रुडांरुडां। रुडादेवतांकेलावामिवासीनीतामायांतं। रु
 दरांविष्णुंमाहादेवीमावाद्यामिश्यावाहनै। आपःपुनंनुकरपपआपोनुपुप्रप्राशने। त्रैमापःपुनंनुदक्षिणींपृथ्वीपृतापुनाउमा। पुनंनु
 धिताम्यतिर्वह्निपृतापुनाउमा। यद्विष्टमज्ञानंयेद्वाहुपरितममा। सर्वपुनंनुमापाःसतांवप्रतियदंवाह॥ इत्यावमने॥ सवेत्रेअक्षोसुखेनो
 मेकंदद्यात्। इत्यर्थः॥ उपस्थानमंत्रानाद॥ एतान्जपेद्द्विवाहुःसूर्यमाह्वयमादितः। इत्यपस्त्रायसूर्यंतंगायत्रीऊपमावरत्। तथावयोगी॥ गायत्री

चयथाशक्तिरूपस्वायदिवाकरं विवाडित्यनुवाकेन सूक्तेन प्ररुषस्यराशिवसंकल्पेन ततो मंडलब्राह्मणेन वा तथा नैर्विविधो मोहो मीनेः समाहितः
विवाडित्यनुवाकस्य विवाडरुषिः सूर्यादेवता जगती छंदः सदसशीर्षति नारायणः क्रुषिः प्ररुषादेवता पंचदशानुष्टुप् छंदः त्रिष्टुप् प्ररुषस्य कर्क
तो विनियोगः यज्जायत शतिषां शिवसंकल्प रुषिः सूर्यादेवता त्रिष्टुप् छंदः मंडल तिमांड्य रुषिः सूर्यादेवता गायत्री छंदः सूर्योपस्थान वि
योगः उपस्थाने इव वत्ता प्रदक्षिणा वर्तनं नमस्कारं वक्रयात्रा तथा योगी प्रदक्षिणं समाहृत्य नमस्त्योपविश्य पश्चात्तं शुद्धं पाणिः म्यात्ता
श्रुत्वा वक्रतां जलिः स्वाध्यायं च यथाशक्तिः ब्रह्मयज्ञार्थं मा वारव आकेवादान्वायावत्तपस्येय इत्यमं क्रवमेकां उयोधी तस्माध्याये शक्तिं तान् व
आदावारम्यावदं उस्मात्वा पर्युपरि क्रिमात्ता यदधीते च्छंदं शक्त्या स स्वाध्यायशक्तिस्मृतः क्रवो यज्ञं पि सामानिकया गांध्या मद्या पिता योगी मधुना पय
सा विवसदं शंभुर्पयेत द्विजः प्रिष्टुन्मधु घृताभ्यां उरुवोधीते द्विजो नृद्वयं यज्ञं पिवाक्तिवोधीते यो च्छंदं स घृता मृतेः प्रीणाति देवानां ज्यो न मधुना वपि
रुस्यथा स उतो मधुतेति देवान् तर्पयेद्यो नृद्वं जपेत् सामानि वृत्तिं कुर्याच्च पिष्टुणां मधुमर्षिषां तदमातर्पयेद्देवान् अथ वीं गिरसः पर्वतापि दध्मं पुम
पिष्ट्या मच्छंदं शक्तिवो द्विजः अंगिरा दशोत्तरोत्तरमुणः प्रकाशो पांशुमानसः जपो वेदोपनिषदो य उक्तः सर्वपापहा अनश्वरं यद्ये प्रोक्तः इत्यादौ न गवां

[illegible]

निरादिभिरुक्तो ब्रह्माश्वेतिलोदकं दनैः सप्तमुहूर्तं धर्मं युक्तं तथा च तस्मान्नां विविना विप्रानतर्पयति विप्रिन्द्रा योगी ॥ यद्यहं तं निषिद्धं
 ततिलान्नं मिश्रयेज्जले ॥ अतो अथात्र मयेन तिलाद्या विवक्षा ॥ यवपाणितले श्लिष्टागमकूपययधृताभाने शिलः तर्पणं कुर्यात् तद्विधातीति
 बहिर्जतस्मात्तमणिबंधेषु ग्राह्या विप्रैः समाहितैः ॥ विद्यापक्षस्तुले प्रोक्तो न जले शुक्लद्वयना मरा विः ॥ सप्तम्योरविचारकश्च देजन्मेदिने तथा ॥
 नृत्तपुत्रकलुषार्थेन कुर्यात्तिलतर्पणं ॥ गजाश्वरथपुष्टपुष्टमध्यकावितेन तर्पयेत् त्विह दृष्टुं देवान् नृत्तल्लः ॥ लले कविना विष्णुपुराणा ॥
 इदं कपिजपदं बुद्धददात्मै च यान् उपकाराय भूतानां हन देवादि तर्पणाय मे कल्ले लुप्तपिंडा पुत्रद्वारविवर्जिता ॥ तेषां हि दत्तमद्यमिदं
 कृतिलोदकं ॥ योगी ॥ बध्निः पाडनां तांश्चाद्वो छिद्यन्ता किना ॥ तागधेयं श्रुतिः पादतस्मान्निः पाडयेच्छले ॥ परा मरः ॥ जलमध्यं युक्तं कश्चित्
 जातिर्जनदुर्बलः ॥ निः पाडयति बध्नुमानं तस्य वृथा न वेत् ॥ योगी ॥ यावदेवान् नृत्तपीथे वपि दृष्टं वनतर्पयेत् ॥ तावन्न पीडयेद्वयं न माता जव
 द्विजः ॥ निः पाडयति यः पूर्वं मानवधर्मतर्पिते ॥ निराशाः पितरो यांति वा पदं वा सुदाम् ॥ एवं यः सर्वं नृत्तानि तर्पयेद्वदं द्विजः ॥ स गच्छत्यरमं
 न तैस्तैर्निगमयं ॥ इति स्तुलतर्पणं ॥ अथ जले द्वायन विधिः ॥ तत्र योगी ॥ निः पाडमानवधर्मं त्रुआवम्य विधिवत्तत्र देवानामर्चनं कुर्यात् ॥

जो

स्मा

वा २

हायीनामनंतरं ब्रह्मवैवर्गोदकसा वित्रं मे ववारुणैः ॥ तस्मिन् गैर्मंत्रैर्वेदमंत्रैश्च येषु समाहितं धाम्ना प्रसावपूर्वं देवतानां पुष्टकृष्टकानम
 स्कारेण मंत्रेण पुष्पाणि विनिवेदाय नृत्तद्वया ॥ जलवत्तु रसं पीरं कृत्वा तस्मिन् नवकोष्ठा वा कुर्वेनालिष्ये न च येन ॥ एतानां वेति प्रजापतिर्गण
 शो गायत्री गणेशार्चने ॥ एतन्मंत्रेण ग्रयकोष्ठके गंधस्तु पुष्पादिभिः गणेशाय नमः इति गणेश मर्चयेत् ॥ जातवेदस इति जातवेदा क्रिद्रिद्रुष्टुर्गण
 ने ॥ जातवेदसे नमः इति गणेशे ॥ ब्रह्मजज्ञानमिति प्रजापतिरादित्यश्चिष्टुष्टु ब्रह्मार्चने ॥ इदं ब्रह्मणो नमः इति मध्ये ॥ इदं विष्णुरिति मध्ये ॥ इति विष्णुर्गण
 यत्री विष्णुर्चने ॥ विष्णवे नमः इति विष्णुर्गणेशे ॥ नमः कुरु इत्यन्यवशति ॥ घोरध्वजधिरुद्रो गायत्री रुद्रार्चने ॥ रुद्राय नमः इति रुद्रं च गायत्री सा वित्रं
 मशति सवितारं पूर्वमित्रस्य वर्षणं ॥ धृतराष्ट्रविश्वामित्रो गायत्री मित्रार्चने ॥ मित्राय नमः इति मित्रं च निरुते ॥ इमं मेवरुण इत्यनेन वरुणाय नमः इति वरुणं
 पश्चिमे ॥ प्रजापतये नमः इति प्रजापतिश्चिष्टुष्टु प्रजापतिः प्रजापत्यर्चने ॥ प्रजापतये नमः इति प्रजापतिं वा यवो आरुक्ष्ये नमः इति हिरण्यं च ॥ सविताश्चिष्टुष्टु
 योर्वेन ॥ सूर्याय नमः इति सूर्यं मध्ये ॥ इमं देवा इति देवक्रुषिः ॥ सोमाय नमः इति सोमं च ॥ अग्निर्मूर्धेति ॥ प्रजापतिराग्नी ॥ द
 वीक्षा मा र्वने ॥ सोमाय नमः इति सोमं च ॥ अग्निर्मूर्धेति ॥ अग्निश्चिष्टुष्टु अग्निर्चने ॥ बुधाय नमः इति बुधं च ॥ इति ॥ रुद्रस्य तेति रुद्रं च ॥ रुद्राय नमः

य

तिष्ठिषु प्रवृत्तस्य चर्चने ॥ हृदस्य तयेन मइति हृदस्य तिनेर्कते ॥ अना ॥ त्यरिखुत इति प्राजापयामि सरस्वत्यः शुक्रो जगती शुक्रावेन ॥ शुक्रा यनम इति प
 शुक्रं गच्छिमे ॥ गच्छादवीरिति गानेश्वरं वायव्ये कोडा कोडादिति रोदावनम इति गङ्गुतरो ॥ कतुं कएवं निति मनुषु चंदः कतवो गायत्री केचर्चने केचु न ॥ न
 मइति कचनी गाने ॥ अष्टौ वसुधो नमः ॥ एकादशरुद्रो नमः ॥ द्वादशादित्यो नमः ॥ अश्विनो नम इति मध्या ॥ मरीचिः ॥ इति राखेम मन्यव्यं अद्वयान्यास
 पूर्वकं ॥ पोरुषण त्रसुके नताता विष्णुसमवयेत् ॥ वामनपुराणा ॥ जगती मिता क्वाकुसुमा कुदंबकुपुटं तथा ॥ नृणां वंद्यं कान्तो को काणवीरं सकलिक
 पारितदं पाटलं वरकुलं गिरिशालिनी ॥ नीलकंजा सुवनजं पीतकां नागकथापि एतानि दिप्रशानि कुसुमान्य युतावेन ॥ सुरनीति तथा न्या निवर्तयि
 तात्रुक्तको ॥ एषो हि मंति प्रुष्यापि प्रशान्यवेन वितोः ॥ पल्लवा अपितेषां स्फः फलान्यर्वा विधेदरेः ॥ दारीतः ॥ मानं क्वात्रुय किं वित्तपुण्यं शुद्धं ति वेदि
 जाः ॥ दवता सन्न श्रुति तत्र श्रुति विदिजाः ॥ अथ वर्या निशात्मली सक्रमं इकेर्जपा क्वाडुष्यकां नाकं नोयं न केव्यं तां थव गिरिकलिकां जर्क
 रवारिका पुष्यमयुताय निवेदयत् ॥ कहुं किं वितागे चं प्रजनीयं प्रयत्नतः ॥ दद्यात्पुरुषसुक्तेन यः पुष्यापपपववा ॥ अविंते स्याज्जगदिदं तेन सर्वं र
 वरा ॥ अनुष्टुबस्य सुक्तस्य विष्टुबस्य देवता ॥ पुरुषो जगदीजं कृषिर्नारायणः स्मृतः ॥ अंगुष्ठवेव गोविंदं तर्जनीया वमदीधरो मध्यमायां कपी के शं

नामिकायां विविक्तां कनिष्ठिकायां न्यसेद्विष्णुं करमध्यमाध्वं ॥ हस्तन्यासो मया गव्यतो द्विजानां पावनः परः ॥ अग्नौ कृतं वदतं वदेव तार्वनमेव न ॥
 हस्तन्यासप्रसादनं सर्वं त्रवति वाक्ष्यं ॥ अंगन्यासः ॥ करण्यः ॥ एदयोर्जावोः कटोर्वाग्नौ हृदि क्रमात् ॥ कंबवाक्काशुवेन वसुध्विवा मादितो न्यसत् ॥ प
 डगन्यासद्वये का ॥ उत्तरतारायणसुक्तेन यथात्मनितथा देवेभ्यो संपरिकल्पयेत् ॥ अकारपूर्वके मंत्रेः षोडशोऽथ यक् वृथक् ॥ आवाहनासनं पाद्यम
 र्घ्यमावमनीयकां ॥ आनं वष्टोपवीतं वगंधमाल्यादिक्रिमात् ॥ द्विपंदीपं वनिवेद्यं नमस्कारं प्रदक्षिणं ॥ षोडशो दासनं कुर्यात् ॥ तृषणा गयणो विधिः ॥ पा
 दाचारम्यादवस्य मूर्द्धोपयंत षोडशोः ॥ षोडशो गानि संहृज्य ततो दवाय तो जपता ॥ क्वा षोडशालि मंत्रेः षोडशांशस्य वा क्तोः ॥ साधं निवेदयेत्तस्मै
 दद्यादावमनंततः ॥ यदयामविषयमेतत् ॥ अर्घ्यं आनेत धावधु उपवीतो पद्मरयोः ॥ ततो विगाडित्यनया दद्यादावमनं बुधः ॥ ततः प्रदक्षिणां क्वा नारा
 यणामनामयं ॥ राखवकं गदापि लिप्सवा विष्णुं विसर्जयेत् ॥ ध्येयः सदा सवित्रमंडलमध्ववती नारायणः सरसि ज्ञासनं संनिविष्टः ॥ केसुरवासम
 करं कुंडलवानकिरीटीद्वारीद्विरामय वबुधुत गौरवकं ॥ अश्वत्था क्वा हृदये सूर्यं स्रंडिलं प्रक्षिप्य ॥ सुवा ॥ एष्टुते शुद्धरेः सम्यक् अर्चनं मुनिभिः स्मृतं ॥
 अग्नौ क्रिया कृतो देवादि विदेवामनीषिणां ॥ प्रतिमाधृत्य बुद्धीनां त्यागिनां ॥ हृदये हरिः ॥ गणमासा सिद्धिमाप्नोति देवमेवं समर्चयन् ॥ संवसरेणानुजित

सायोज्यमधिगच्छति। वाराहपुराणात्। पौरुषं सुक्तमास्त्ययेत्यंति द्विजोत्तमाः। संदिता जपमास्त्ययेत्यंति त्रिविष्टपः। नमिदं पुराणम्। ततो ध्या
 नवेदया। तिलपुष्पकशाचिता। उक्ताय हृद्वापयेत्तं गायत्रीमंत्रं सुचरेत्। दंसः। अविषदिति वामदेयः। यदि वता जसतां द्वेः। सूर्यावलोकने। अद्वयमस्य
 तिष्ठत्कृत्स्नः सूर्यो गायत्री सूर्यापि स्थाने। संवत्समिति प्रजापतिस्त्वष्टा विष्टुप्रमुखमार्जने। अयं नृरिति परमेश्वर प्रजापतिर्यदुःसूर्यः। सूर्यावलोकने। अ
 वर्त्तने वा। ततो वलोकयेद्वं दंसः। अविषदित्वा। सयाति ब्रह्मणः सद्यः प्रावोक्ष्यो नयारवि। अद्वयमस्येति तत उपस्था यदि वा कः। सैव मेति
 पाणिमराताय न विमृजेत्सुखं। अयं हस्तिपुष्पाय सूर्यस्येति प्रदक्षिणं। आह्वयन्नुनमस्कुर्यात्तु दिव्यो दिग्देवता अपि। वाता रमिदमिति गार्ग्ये
 विष्टुप्रोक्तं। वाता रमिदमिति। जज्ञा प्राज्येद्यो दिवो नमः। इन्द्राय नमः। वन्न शतिप्रजापतिरग्निश्चिष्टुप्रअभ्येनमः। आयेत्येनमः। सुगन्धामदेवा विश्व
 देवाश्चिष्टुवयमामेय नमः। तवेति शुनः शोफश्चिष्टुप्रवरुणो वरुणाय नमः। प्रतीत्ये दिवो नमः। आनइति प्रजापतिश्चिष्टुप्रवायुर्वीर्यदेव नमः। वात
 ये दिवो नमः। वयसो मेति मेदः। सामा गायत्री उदीर्यो दिवो नमः। कुवेराय नमः। तमीशानमिति प्रजापतिर्गीशानो जगती ईशानाय नमः। ईशान्येन
 मः। अस्मिन् द्वा इति परमात्मा इष्टिष्टुप्रब्रह्मणे नमः। ईशो दिवानमः। स्थाना ह्यिषीति दद्युज्यथर्वणः। इषि वीगायत्री अक्षो दिवो नमः। यो

गियातवत्क्यः। ब्रह्मणो नमः। अथैष्टुध्या उर्ध्वधामस्यै देवा। वावेव वायस्य तये विक्ष्वे महेते तथा। शतान्या देवता न्यथ नमस्का। एदिकं उलं। एवानम
 स्पक सताः। तले सर्व कर्मणां। नमो मध्ये पापतस्य वरुणाय नमो नमः। इक्ष्वाकु नमः। सुतु बुध इष्टो वदेवता। अनेन गायत्री। आपनसा पञ्चानेन
 गायत्री रुद्ररूपी। सविता प्रीयतां। देवाणां चिति मंत्रेण कृत्वा जपनि। वदन्। प्रकात्य तीर्थ देवां तं गवा कर्म समायेत्। इति जल देवता र्वन विधिः।
 अथ प्राज्ञाणां दुरविधिः। तत्र गायत्राय नमः। ततः सूर्यमुपस्था य सम्यगावममं अयं अच्युत्तं। समादाय संयतात्मा एहं ब्रजे त्वाया जवत्क्यः। दाह
 यिणा ब्रह्म सविदेणुमात्र सकर्मंडलुः। कुर्यात्प्रदक्षिणं देवसृष्टो विप्रवनस्पतीनां स्मृतं तरं। अंब्रह्मिराम्यं सूर्यं दारुष्टं। मयं दृढं। तामे पात्रं वय
 तुष्टे पात्रं मय्युक्ताणां यवे। सवालवा लुका हर्वा रणपत्नीय मेरपि। अय्युक्ताणां नृक्षया दाप संको ववी। मुनिः। नलिका मित्र पात्रेण कां स्य पात्रेण।
 वदि प्राणै गफलाजना पि कुर्यात्ता मुक्षणे दिङ्मा। सांतरमाह। नद्या दो सम्यगा वांतः संयतो एकमा गतः। उद्यम्य मणिकं मोयं तथा। अय्युक्ताणां मावरेत्।
 दाहवासु सुस्पृष्टं वृक्षं कुवा दकं। कृत्वा वमनमा वांतः पुनः। जो ह्यणमावरेत्। उपस्पर्शनं श्रानं। प्रवेताः। विश्वानरेण यकिं विनु कुरुते शो दो
 तां दिङ्मा गंगा ताप समं पर्वं वदेति ब्रह्मवादिनः। विश्वानरेण विश्वानरो न ऊत य इति मंत्रेण। यथः। उराणां त्वा यदेवा इति त्वयं वदमाय सधे ववा किं

35

पिवायश्चक्रतिजयः प्रोक्तो ब्रह्मयज्ञः सर्वोद्योतः। सवाचकितर्पणाकार्यः पञ्चाक्षात राहुतेः। विश्वदेवावसानेवानाद्यः कालो विधीयते। विश्वदेवा
वसानं पितृयज्ञांतोऽपक्रमविरोधतः। चाधमयेनार्वत्यतर्पणमादाभिर्दवान् यथा विधिः। पितृयज्ञेन नृनान्नेः भूतानि बलिकर्मणा। क्रमशः
पितरो देवाः भूतानि मनुजाश्च। आधांसते कृतं विन्यः तस्यः कार्यं विज्ञानतावौ यथा विहितमावस्य विदितान् क्रमशः क्रियः। सपत्नीको शिशुरागं
प्रविश्यात्कृत्वा डकः दर्शमभिमुखमनसः सिद्धमन्नं दत्तं कृतं। उपनीयाभिर्मिथीयात्तु धर्मपत्नी पतिव्रतान् पाणिना न सूर्येण न वामे धाजिनादिना।
सुखेनोपयमेदं मिथुत्वा दग्धिरजायता विष्कः। पाडकेन न वेद्याधिः सूर्येण धनताशनां पाणिना मृत्कमात्रोतिकर्म सिद्धिं सुखेन तु। मासं डेयः।
यः करोति नरोत्तममममिद्धे विना वसो। मंदानि धैवतः स्वातैर्दरिद्र्यप्रजायते। तस्मात्समिद्धे द्योतयं न स मिद्धे कदाचन। आगेयमिद्धतायुश्च धिय
मात्यंती कीतथा। शातातपः। गंधद्रुषं प्रदत्वा उबदिरग्राव वज्राणः। पाणिनि के कज्जु कया तु हृदियं निधाय वा उष्ट्रद्विगमिष्यद्विष्टपाष्टतादि
ना। वशास्वाविधिना न्नतच्छेषेण बलिं दरेत्। पयोदधिघृतेः कुर्यात्फलशाकौ दकादिभिः। अलान्नयेन केनापि कोष्ठमूलद्वयादिना। युक्त्याम्
पिषाचतैर्तेलकारविचित्रितां दध्नाक्तं पयसाक्तं वातदनात्तंबुनापि वा। अन्नेः पर्युषितः कृष्टो अत्यन्तमिष्टतं वशी। रुक्षैर्दरिद्रतां याति दारं कृत्वा

वज्रसूत्रः॥ शुद्धमास्वादेतत्तां वसत्ये गोधूमकोऽवौ॥ सुसंधं च तथैवैष्यसे पञ्चाराणां स्मृतः॥ बोद्धा गनः अंगारा न न स्ममि श्रां शुभं ह्योत्तरतो न लज्जु
 शुद्धया वैश्वदेवं उपादिक्षारदिमिश्रितं विष्कम्भः॥ अनावादिदा वस्य आवसथ्या बुवा ह्यतः॥ यस्मिन्नायोपवेदं तस्मिन्नाहोमा विधीयतां नृणां निव
 हंसेन अंशुष्वायगापीडितं संहतं युलिणालिक्कवाग्याता शुद्धया द्विविः काशाय नः॥ धाहा कारो बषट्कारे नमस्कारो दिवो कसां॥ च धाकारः पिरुणां उ
 देतकारो नृणां स्मृतः॥ गालिलः॥ कालत्रये सुसंधं यो काल काले जाप पुवा प्राणायाम प्रपूर्वोण मदाय जेषु दो मये त्रातत्रायं प्रकारः॥ पश्चादाय रूप वि
 श्रमणां यामवयं कृत्वा तस्मै रामश्च रप्रीतये पं वसना पनुत्राय पं वमदाय जानदं करिष्ये॥ दवान नृता नृपि हृन्मनुश्या नृवेशादवां तना दय ह्योप
 रं शुद्धया त्रा वल्लो म्वाहा इदं वल्लो॥ प्रजापताय स्वाहा इदं प्रजापताय॥ यस्वाम्यः स्वाहा इदं यस्वाम्यः॥ करपपाय स्वाहा इदं करपपाय॥ अनुम
 नाय इदं॥ इदमनुमनये॥ मणिका तस्मात् प्राक्पु वणं मुद कृत्वा पं र्जन्या यनम इदं पं र्जन्या या॥ अद्रो नमः इदमद्रो॥ पृथिव्यै नम इदं पृथिव्यै॥ इ
 दं वल्लि वं कुयी त्रा त्रा ता दार गा धाम॥ ... नमः इदं धामने॥ विक्षेत्र नमः इदं विक्षेत्रे॥ ततः पश्चादग्नेः पूर्वो दिक्षामारम्य वायवे नम इदं वायवे
 नम इदं॥ वल्लि रद्यात् पूर्वतः कसा त्रा प्राय्यो दिक्षो नमः इदं प्राय्यो दिक्षो॥ दक्षिणाये दिक्षो नमः इदं दक्षिणाये दिक्षो॥ प्रतीये दिक्षो नमः इदं प्रतीये दिक्षो॥

३८

नद्यायो दिक्षो नमः इदमुदीच्यो दिक्षो तेषां मध्ये इदं ब्रह्मणे नमः इदं ब्रह्मणे अंतरिक्षाय नम इदमंतरिक्षाय॥ सूर्याय नम इदं सूर्याय॥ इति वल्लि वं कु
 यी त्रा तडत्तं गंत रात्रा य विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यः॥ विश्वेभ्यो नृतेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यो नृतेभ्यः॥ इति हो॥ तेषां सुतरतः नृषां नमः इ
 दमुखसो नृतानां पतये नमः इदं नृतानां पतये॥ ब्रह्मा दिवल्लि न्यो दक्षिणा ता पमये न दक्षिणा ति सुखं पिह न्यः सुधन नमः इदं पिह न्यः इति वल्लि रद्यात्
 ततो निषेज न उदक मात्मा ति सुखं सद्ये न या द्ये तत्रे नम इदं यद्मणा निनय ह्वा॥ वस्त्रिष्ठः॥ अन्नमिक स्रयो विष्ः सोमं या हति निःश्रयं॥ कुवा शा कत
 मवेक्ष्य क्षिपेत्त वल्लि रेत तथथा॥ पं वसना जनि तपा पक्षयार्थं यजेश्वर प्रीतये पं वमदाय जनि र्वपण म हं करिष्ये॥ ततो लो किका मिमं को दि
 नाम मम यं पृथु ह्य घृता क्त मं दक्षिणां जा चा अदक्षिणा दसे न शुद्धया त्रा सर्वं ब्रह्म यमाने देवतो देशे नृवद्य त्यागः॥ कार्यः॥ पन्या वा र्जु नः स्वाहा इदं र्जु
 नः स्वाहा इदं र्जु नः॥ र्जु नः स्वाहा इदं र्जु नः॥ दव हत स्ये ति पसां प्रजापति र्गिर्गा यत्री शो कल होमो॥ दव हत स्ये न॥ स्वाहा॥ पिरु हत स्ये नम॥ स्वाहा॥ ममु य हत
 स्वाहा॥ आत्म हत॥ स्वाहा॥ यथा ह मे नो विदं शकार यथा विदं शस्य स वां स्ये न सो वयं जनम सि स्वाहा इदममये त्यागः॥ सर्वत्रा प्रजापतये विष्टु हत वां शी
 दा कृति दयं॥ कुत रा पा क्तो ह्यो वली हृति को र्जु को॥ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजाप ताया अत्राय विष्टु हत स्वाहा इदममये विष्टु हत॥ कर्म भूराणो॥

विदिकेलौकिकेवापि कृतो विष्णुः लेश्वरो विष्णुदेवस्तु कर्तव्यो देवयज्ञश्च समस्तः । अहं वा विश्वदेवं त्रयो मुं केनापि दिज्ञः । समुदो नरकं याति काल
मृत्तमवाकृशिराः परिशिष्टा । आकं वायुदिवा पत्रं मूलं वायुदिवा फलं संकल्पयेद्यदा दारेते नाशो भुक्त्या दपि न सिद्धं उरात्ताता । अहं ते विश्वदेव
तु निहो निहो धर्ममागतो । उधस्य विश्वदेवा न्निहो दवा विमर्जयेत् । विश्वदेव कृतं दोषं शक्तो निहुरापादि त्रं मनुति द्रुतं दोषं विश्वदेवो व्यपादति । यति
शब्दं न वारी वपका न्निमिना बुजो । तत्पारत्नमदवा त्रुक्ता चोदायणं वरतू कर्मभुरागो । । द्यवन्मथ कृतो दन्ना त्रोषा इत बलिंदो त्रुतयज्ञः सावयज्ञो
नूतिदः सर्वदिना । ततो ह्यस्मात्वा मूलं त्रुं धवेनमः इदं धवे त्रुं विधवेनम इदं विधवे । काथायनः । विश्वन्यश्च त्रुं देवैः सर्वत्रुतेन एव । बलिंद्यामि
त्यश्च पिंडाकारं बलं दारता स्वधकाराणानि नयेत् पित्रं बलिमतः परं तदित्ये के मम चारं कुर्वते नति गोतमः । रोडं उरात्ता संपि त्रमा सु रं नानि नारक । म
त्रुक्ता स्पृशेदन् आलभ्यात्मानमेव वा ततः प्रावीना वीती भूवा दक्षिणा निमुखः शोषमन्त्रं पिंडोक्त्यपि त्रुम्यः स्वधनम इदं पित्रुम्य इति पित्रुती र्व
द्यात् । तस्यावपु रकेन ह्यात्यसं धं ह्वाय द्येतान्नि त्मे जिन मिदं यद्भगो इति वाय द्यदिनि निनयेत् । यमः । नित्यं शाकैः फले वा पियन वा वर्तते तत्र
यां तानेव नो जयेद्विप्रं नित्यं आदं उकारयेत् । यमः । नित्यं शाकैः फले वा पियन वा वर्तते तत्रुम्यं । तानेव नो जयेद्विप्रं नित्यं आदं उकारयेत् । कर्मभुरागो । यद्य ४०

कंनोजयेत्तु द्वेष्टि च धर्मं पंचयज्ञियोतत्र घट्योरुपंजे रं पिष्टाद्गतिप्रदं। एकं मश्यायेदिपुं पिष्टुद्दिनं पर्वतः। नित्यथा द्वेष्टि द्वेष्टि पिटं पात्रविवर्जितं।
वासः॥ आराहने ब्रह्मकारिण्डाग्नोकरणादिकं। ब्रह्मवर्षादिनियमो विश्वेदवाप्तयेव वा। नित्यथा द्वेष्टि तज्जदवास्तनाज्यमन्नं प्रकल्पयेत्। सर्वमदक्षि
णथा द्वेष्टि नित्यथा द्वेष्टि मदक्षिणं॥ कर्मधराणे॥ उच्यते वा यथात्रा किं किं दन्नं समाहितः॥ ब्रह्मवर्षादिनियमो विश्वेदवाप्तयेव वा। नित्यथा द्वेष्टि तज्जदवास्तनाज्यमन्नं प्रकल्पयेत्। सर्वमदक्षि
आदमत्राद्येनोदकेन वा। पयो मूलफले वा पिष्टि न्यः प्रीतिमादरन्। यदन्नः पुरुषो लोके तदन्नास्य देवताः॥ पात्रं नाश्रुतेनापि द्वेष्टि त्रिंशु योत्पिष्टुतः
पिष्टुः॥ सुमंत्रः॥ आयुः प्रवृत्तयत्राः सुमंत्रं कांतिं प्रसिं बलं प्रियं। पशून्सुखं धनं धनं प्राप्नुयात्पिष्टुतः॥ पात्रं नाश्रुतेनापि द्वेष्टि त्रिंशु योत्पिष्टुतः
तमपीति धरायाति देवदेवो जनादेनः। पुराणात्। तातागादोदमात्रं विना कलंति छेदुं दां गतो। अतिथिग्रहाणां धीयतत ऊर्ध्वं यथेष्टया। माकंदेयः॥ अनित्यं द्वेष्टि
तोयस्मान्न तस्मादतिथिरुच्यते। तस्मिन् दृष्टेयजोऽस्य सुखं तस्माद्दृष्टाश्रमा। विद्याध्रपादः॥ समाप्ते विश्वदेवे त्रयासां धर्मं समुपागतः। स देवपुत्रो नो यो वि
पूर्वादिमो लिपिः स्मृतः॥ आध्यायं गोवमा वारमष्टस्वात्र यथा कुलं। हिरण्यगतं वतूजा वामन्ये ताभ्यागतं एदे॥ विष्णुः॥ देवांनाम कुलं विद्यां पृथ्वा
नंदे प्रयत्नति। विवस्वते पुलोके पुमयातिनातिथिः स्मृतः। मनुः॥ संशयवतिथि यथा प्रदद्यादास नोदके। अन्नं देयं यथा त्राकिसकृत्य विधिपूर्वकं तत्पूज

नप्रकारमाहनायणो॥नियुक्ताद्येकमनेवाश्रोत्रियाडङ्करवःसदा॥निरीतेतदमनाकषीत्तथायेकमाहितः॥आसनंवाघदानंवनोक्तंनवजनंततः॥
अशक्तोचममधुपदंतेवन्ननिवेदयेत्॥तत्रप्रयोगः॥निरीतीनुदङ्करवःसनकादीन्दंततिप्रयोगाणान्नेआसनाध्यादिपूर्वकंसनकादिमनुष्येभ्यो
दंतदंसनकादिमनुष्याभ्यस्तितिनिवेदयेत्॥कूर्मपुराणे॥दंतकारोयथायंवालिक्कावाक्काकितोद्विजः॥दद्यादतिथयेनित्यंस्मरेत्तंपरमेश्वरं॥वाता
तपः॥यासमावातवेद्विहाअयंयासरवत्रुपुयं॥अथागिबेवववारिदंतकोराभिधीयतोपुराणात्॥अपिशकंपवानस्यत्रिलोहेनापिबर्त्तिनः॥
षादकोपरदेवोवानातिथोविमनालवेत्॥प्यागियाज्ञवल्क्यः॥अतिथिर्यस्याज्ञाशोयहात्यतिनिवर्त्तादवातडः॥कृतंतस्यपुण्यमादायगच्छति
व्यासः॥अतिथिप्रजायद्यस्यदृष्टंवासमुपागतं॥सहस्रं गोवातंतनदंतंस्यामितिमेमतिः॥मनुः॥धृतापजापतिःशुकोवह्निर्वसुगणोयमः॥प्रविश्या
तिथिभातवेत्तुंजंतंवनित्यवाः॥अतिथिः॥प्रजितायेनध्यावाभुमनसाश्रुतं॥पुण्यंकेचुशातनास्यत्रुत्पमाकर्मनीषिणः॥अथंदवतापुजनं॥व्यासः॥
पुरावर्त्ततः॥कुर्यात्तगंधमात्यैःसुगंधिभिः॥पुष्पुलपुत्रावेर्धपिःसंयुतेथविशेषतः॥सुसंयुतात्रमध्याध्याद्यैःपयोदधिमध्यानिवाफलमूलयंजना
निषादकांश्चनिवेदयेत्॥कुलदेवतापुजनमिदं॥अथगोयासः॥ऋध्याश्वंगः॥गवांयासंतयोदद्यात्तुनित्यमेवदिनेदिने॥गवांकंइयनस्यर्वायासमाक्रिक

४२

मेववातत्रमंत्रः॥मोरेभ्यःसर्वदिताःपवित्राःप्रापनावानाः॥प्रतिगृह्णंतुमेयासंगावैलोक्यमातरः॥गोभ्योनमदंगोभ्यइतिवा॥पुराणात्॥गोभ्यो
व्याधनमस्यहृत्वाविवप्रदक्षिणो॥प्रदक्षिणोक्ततेनमप्रदीपावसुंधरा॥यादद्यात्कोवनंमरुं॥पृथ्वीविवदिरमयीसागरंरत्नपुष्पं॥तनत्रुत्प
गवाक्रिकं॥व्यासः॥ततःशानेःवानेर्दद्यात्तुवलिंकाकश्रुतांबलि॥दद्यादतिविधमनबलिं॥पश्चादपस्यत्रोत्ताततोमंत्रः॥एंडवारुणावायव्यायाम्यानि
कृताश्रयावायमाःप्रतिगृह्णंतुमंषिदंमंयोक्तिं॥वायसेभ्योनमदं॥वायसेभ्यइतिवा॥इतिकाकवलिः॥द्विश्चानोत्र्यामराबालोविवस्वतकुलोद्वे
ताभ्यामंत्रं॥प्रदास्यामिरक्षेतांपथिमांसदा॥अभ्योनमदं॥अभ्यमित्तिवा॥इतिश्वबलिः॥विष्णुपुराणात्॥पिपीलिकाःकोटपतंगकाश्चबुभुक्षिताःकर्म
निबद्धवदाः॥प्रयोत्ततत्रप्रिमदंमयाज्ञेतास्यादिदंतंमुविनोत्तवं॥कर्मिकोदपतंगेभ्योनमदं॥कर्मिकोदपतंगेभ्यः॥इतिकम्पादिबलिः॥मनुः॥अ
हं॥वह्निर्देवदद्यात्तुविधिवद्धुमवारिणो॥अग्निहोत्रवापिदद्यात्तुनतत्रविधिरुच्यते॥तत्रजिह्वावउयंते॥ब्रह्मवारीयहृत्स्वविद्याथीपुरुषोषकः॥
अध्याः॥वागावृत्तिश्चपडेतेजिह्वः॥स्मृताः॥गोतमथायतिदमेजलंदद्यात्तुनिर्कादवापुनर्जलं॥तदन्नंमेरुणात्रुत्पंतजलंसागरापमं॥स्मृतं
रात्तामाधुक्कुंभमाहेत्यश्वतोभ्योददातियः॥सयातिनरकंघोरंनोक्तावांजायतांवेरूदद्यात्तुजिह्वावितयंसकृत्यविधिपूर्वकं॥इत्युत्ततदोद

हा ध्यो धुक्ते वा गतः अविः भोजने भोजने विवत्रिः फलमश्नते । विष्कृष्टा रोषं संपादः पारयेत् रजस्वधः । मुखेन चंजतु विप्रो सोऽपि उच्यते न किंचित्
 विल्लुपुता ता अश्रीयात् नमना च वा पूर्वं च मधुरं संस्ववणा ह्येतन्मधो कटु तिक्तादिकं ताः गालिलः । आस्ये वा न स्याद्विज्ञेयमं विः प्राणा वि
 पवकिः । एतद्विज्ञेयं भोजनं तत्रैव नियमाः स्मृताः । बृहस्पतिः । न स्पृश्याद्वा मरुधेन चंजुं न न्नं कदाचन । न पादो न शिरो वस्त्रिर्न पदात्ता जने स्पृश्यात् । अदि
 पुगतात् । नार्धवासानार्धशिरानवायको पवीतवान् । न यंत्रां रुढपादं न वसादं न त्रायया । दक्षशत्रिभकां स्पेन संध्यं पतितानां वसं निष्काश्यात् ।
 नोषं न चंजीयात् न वनं शिशुका अपि । ब्रह्मपुराणे । या सरोचं न वाश्रीयात् पीतशेषं पिबेन्ननु । आकमूलफले दूणिदंता उदेनं न क्षेयेत् । बृह
 नु । पिबतः पतितानां यंता जने मुखनिः स्तं । अमेधं तद्रवेत्ता यं चंजुं न न्नं न किंचिदपि । ब्रह्मपुराणे । या सरोचं न वाश्रीयात् पीतशेषं पिबेन्ननु ।
 आकमूलफले दूणिदंता उदेनं न क्षेयेत् । बृहमनुः । यत्र पाणि तले चंजुं न न्नं यत्र हस्तार संयुता । श्रुत्या बोद्धेद्यं हस्तो मांसा मांसं वस्मत्तं ।
 रं लवणं संयुक्तं पुष्टिं देन यदुतां शरणं पुष्टं राजपुष्टं चंजुं न न्नं न किंचिदपि । यमः । अवधत्तमवज्ञाते सरोधं विस्मया चितं । प्रोरपिनोक्तं च
 अन्नं संस्कारवर्जितं । व्यासः । विश्वदुःखं पिवाहारं मक्षिका हामिजं तुलिः । केदारो मनरे वापि हृषितं परिवर्जयेत् । हृषितं के शकाटाद्ये ह्यावन्मात्रं मधु

रतात्तस्मकाटादिवालिश्चादतश्रीयादिजो नमः । याज्ञवल्क्यः । शुकं पथुषितो डिष्ठं श्मृष्टं पतिते क्षितां उदका स्मृष्टं संष्टं पर्यायानं ववर्जयेत् ।
 अन्नं पथुषितं नोऽप्यस्य कं विरसं स्मृतां । अन्नं दूषितं गोक्षेमयवगोरसं विप्रयाः । आसना रुढपादो वा वधस्यार्धपटी हतः । मुखेन वमितं चंजुं न न्नं
 शोऽयं वारतामनुः । यादृष्टि तशिरा चंजुं न न्नं दक्षिणा मुखो जने निषेधाजीवना च
 कविषयः । अनायुष्टं न वति । मातुरुपदिश्यात् यतो त्याप संवस्मरणान् । न विकवश्चानवदन् प्रोक्षतामप्रदाय वा चंजीत उरुषश्चान्नं मायं प्रातयथा विवि
 । मनुः । मायं प्रातदिजातीनामवानं श्रुतिवदितं । नांतग्नो जने कुर्यात् अग्निदो च मसो विधिः । आप संवः । आदिता भिरनृणां च वस्त्रवारीयतत्रयः । अश्वं तप
 वमिद्यंति निषां शुद्धिं न भूतां गालिलः । शिरः कपालं संचाति न खवर्मति कानि वा यदीच्छेद्दृग्मन मस्यमादिषु वर्जयेत् । एकपंक्त्युपविष्टानां दुःख
 तं यद्गुणतमो सर्वेषां तस्मै तेषां यावत्पंक्तिर्न क्षिद्यते । अग्निना तस्मना वै वसेन्न सलिलेन वा । क्षारणा खेव मार्गेणापंक्तिं न दोषु धेः स्मृतः । वहुविधाति
 मता ता उच्छिष्टोच्छिष्टं स्पृष्टः शुनस्पृष्टा वा पुनः उपोष्य रजनीमकां पंथा योन शुद्धाति । अग्निः रात्रिः भोजनकाले त्रयदा दीपो विनश्यति प्राणिन्यां पा
 नमादाय गायत्री मनसा स्मरता पुनर्दीप्य दृष्टेन शेषं चंजुं न न्नं न किंचिदपि । अनरं न्नं नोक्तं चंजुं न न्नं न किंचिदपि । अन्नं चंजुं न न्नं न किंचिदपि ।

[illegible]

म्यावेत्तु र्याकार्यं ताहलस्यमन्त्राणां श्रवणं वेतिहा सस्यततः कुर्यान्मनादितः॥ आयुर्वेद्यतु॥ मुक्तावक्रिमुपस्थुपशानेः पररातवेतिहा शरानव
 तागेनततो रगेनपाद्यते। मुक्तोपविवातकंदंवलमुवानवायिनः। आयुर्वामकरिहस्यमुत्कर्धं वतिधदतः॥ दक्षः॥ इतिहा सस्यततः ॥ ४४५
 त्रमकोपाद्यतु। अथमलोकायात्रावद्विः संध्यंततः पुनः॥ ॥ इत्याचारदीपेनोजनविधिः॥ ॥ अथसायंसंध्यविधिः॥ तत्रच विप्रस्तुताः॥
 शौचं कवायथा न्यायमर्धं समित्वा स्करे। सायंसंध्यं भुपुष्टाय आसीनस्यैव वापतः। यामः बहिः संध्यं दशागुणा हृदयं प्रवरोधुवा व्यासतो र्यत्रातुणा
 सदस्वाजा कवाजले। यातातपः॥ अचतं मद्यगंधं वादिकामेषु नमेव वा पुनाति हृषलस्यान्नं संध्यं बहिरुपासिता॥ वसिष्ठः ॥ इतिहा सस्यततः ॥
 उत्रातुणा स्मृताः। अतसादासिकानां अन्नं तानं तसन्निभौ। तत्र संकल्या वादनोदकप्राशनं च जपनिवेदननीरक्षेपणवर्जं सकलं वा तस्यैव
 विधिवत्। बहु रित्तया र्थं वस्त्रावासे संध्यं प्रासनमहं करिष्ये इति संकल्पः॥ सायंसंस्तुती कृष्णं हस्मवस्त्रं वतुर्बुजां। शौचं वक्रमदापदद्वयं
 रुडवादि॥ अनादया म्पदं देवीमायांती सूर्यमंडलात्। इगां शक्तिमहं साक्षात्। देवीमावाहया म्पदं। इत्यावाहनं। अग्निश्च मेतिना रायणा विगाद
 वंदे अप्रशानां त्रैलोक्यं। अग्निश्च मामनुश्रममुपतयश्च मन्युः कृतन्यः। पाण्यो रक्षंती यदकाया एमकारिकं। मनसा वा वाहसा। न्यापश्चा मुदो र्यानिहा

[illegible][illegible]

